

Ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa

**Kuntaliiton kysely
ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa
kesällä ja syksyllä 2009
loppuraportti
Riitta Savikko
15.12.2009
päivitetty 14.1.2010**

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Muuta aiheeseen liittyvää tutkimusta	4
3. Kyselyjen toteutus	5
4. Suomen kaikki kunnat ja ilmastotyö	6
4.1 Päästövähennystavoite kymmenesosalla Suomen kunnista	6
4.2 Suunnitelmallista ilmastotyötä tekee jo kolmannes Suomen kunnista	8
4.3 Ilmastokysymyksiä huomioidaan myös muissa kunnan strategioissa	9
4.4 Kunnat suojelevat ilmastoa konkreettisilla toimilla	10
4.5 Kuntien ilmastotyö ympäristönsuojelutoimen ja yksittäisten aktiivisten henkilöiden varassa	11
4.6 Ilmastotyöhön toivotaan tukea kunnan virkamies- ja luottamusjohdolta	12
4.7 Ilmastokampanjakunnista puolella valmisteilla ilmastostrategia	13
4.8 Kolmannes suunnitelmallista ilmastotyötä tekevästä kunnista mukana energiaohjelmissa	15
4.9 Ilmastotyössä tiedonkulussa pulmia	16
4.10 Yhteenveto Suomen kuntien ilmastotyön tilanteesta	17
5. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät kunnat	19
5.1 Kasvihuonekaasupäästöjen laskeminen ja seuranta	19
5.2 Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteet	20
5.3 Ilmastostrategiat ja -ohjelmat	24
5.4 Suunnitellut ja toteutetut päästövähennystoimet ja sopeutumistoimet	26
5.5 Organisoituminen ja verkostoituminen	28
5.6 Kokemuksia kuntien ilmastotyöstä	29
5.7 Ilmastotyön ongelmia ja oppimiskokemuksia	31
6. Johtopäätökset	33
Lähteet	36
Liitteet	38
Liite 1. Kuntien konkreettisia päästövähennystoimia	38
Liite 2. Kuntien strategioissa ja ohjelmissa olevia ilmastonäkökulmia ja näkökulmien mainintojen lukumäärä	43
Liite 3. Kuntien strategiat ja ohjelmat, joissa mukana ilmastonäkökulma	44
Liite 4. Vähähiilistä yhteiskuntaa luovia kuntien toimenpiteitä	45
Liite 5. Kunnan ilmastotyötä tukevat ja estävät asiat	48
Liite 6. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät kunnat	50

1. Johdanto

Kuntaliitossa vuoden 2009 aikana toteutetuilla ilmastokyselyillä on haluttu selvittää Suomen kuntien ilmastonsuojelun nykytilaa. Kaikille Suomen kunnille suunnattu kysely kuntien ilmastotyöstä toteutettiin touko-kesäkuussa 2009. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekeville kunnille lähetettiin lisäksi jatkokysely kesä-lokakuussa 2009. Kaikille Suomen kunnille suunnattu ilmastoaiheinen kysely on lajissaan ensimmäinen. Kuntaliitto on vetänyt kuntien Ilmastokampanjaa vuodesta 1997 ja kampanjassa mukana oleville kunnille kyselyitä on toteutettu aiemminkin (Hakanen ym. 2008).

Kunnat voivat hidastaa ilmastonmuutosta vähentämällä alueellaan syntyviä kasvihuonekaasupäästöjä, sillä loppujen lopuksi kaikki päästöt aiheuttavat toiminnot tehdään kunnissa. Energiantuotanto, energiansäästö sekä yhdyskuntarakenteeseen, liikennetarpeeseen ja jätteiden käsittelyyn vaikuttaminen ovat kuntien ja alueiden keinoja vähentää kasvihuonekaasuja. (lähde: Miten kunta voi vähentää kasvihuonepäästöjään?) Energiansäästö, kunnan kiinteistöjen lämmityspolttoainevaihdot uusiutuviin ja kunnan energiatehokkaat hankinnat ovat nopeasti ilmastopäästöjä vähentäviä toimia. Yhdyskuntasuunnittelu, liikennejärjestelmät ja energialaitosten polttoainevaihdot ovat pitkävaikutteisia kuntien ja alueiden keinoja vähentää kasvihuonekaasuja. (Luoma 15.7.2009.)

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaikuttaa puolestaan maankäytössä, rakentamisessa, riskikartoituksissa ja yhdyskuntien toimintavarmuuden turvaamisesta tehtäviin päätöksiin (lähde: Ilmastonmuutokseen sopeutuminen kunnassa). Ilmastonmuutoksen kannalta merkittävät hillitsemis- ja varautumistoimet ovat useimmiten järkeviä myös kuntatalouden näkökulmasta (Kuntaliitto 2007, 2).

Lokakuussa 2009 julkaistussa valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa ilmasto- ja energiapolitiikasta asetetaan Suomen tavoitteeksi 80 prosentin päästövähennys vuoteen 2050 mennessä. Tulevaisuusselonteossa huomioidaan kuntien rooli merkittävänä ilmastotoimijoina. Selonteossa veloitetaan kuntia ilmastostrategiatyöhön, hankintastrategiatyöhön ja rakentamisen ohjaamiseen. (Valtioneuvosto 2009.)

Ilmastonmuutoksen hillintä on maailmanlaajuinen tehtävä, jossa myös paikallishallinnolla eri puolilla maailmaa on tärkeä vastuu. YK:n ilmastokokouksessa Kööpenhaminassa joulukuussa 2009 on kansainvälisillä kuntaverkostoilla tavoitteena saada kuntien merkitys tunnustetuksi kansainvälisissä ilmastositoumuksissa. Monet kansainväliset järjestöt, esimerkiksi kaupunginjohtajien verkostot, ovat kampanjoineet kuntien ilmastotoimien vahvistamiseksi. (Local Government Climate Roadmap.) Kansainvälinen kuntien kestävä kehityksen järjestön (ICLEI) on kokoamassa tietokantaa kuntien ilmastotoimista (The City Climate Catalogue). YK:n asuinyhdyskuntaohjelma (UN-HABITAT) korosti keväällä 2009 paikallishallinnon potentiaalia tehokkaiden ja nopeiden kasvihuonekaasujen vähentämistoimien ja energiatehokkuuden parantamistoimien osalta (International Conference on Cities and Climate Change).

Tämä raportti on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa luodaan yleiskatsaus Suomen kuntien ilmastotyön tilanteeseen. Ensimmäinen osa perustuu kaikille Suomen kunnille lähetettyyn ilmastokyselyyn, johon vastasi noin puolet Suomen kunnista. Raportin

toinen osa kertoo suunnitelmallista ilmastotyötä jo tekevien ja tehneiden kuntien toimintatavoista ja kokemuksista. Ennen kyselytulosten analyysiä kerrotaan hieman muiden tahojen kuntien ilmastotyöstä tekemistä tutkimuksista.

2. Muuta aiheeseen liittyvää tutkimusta

Nordregio-tutkimuskeskus (Langlais ym. 2007) on selvittänyt ilmastomuutoksen hallinnan politiikkaa Ruotsin kunnissa. Nordregion tutkijat tavoittivat puhelinhaastatteluun perustuvassa tutkimuksessaan kaikki Ruotsin 290 kuntaa. Tutkimuksen perusteella kartoitettiin, mitkä Ruotsin kunnista toimivat kaikista aktiivisimmin ilmastonsuojelun hyväksi. Kartoittavassa esiselvityksessä pyrittiin saamaan kuvaa siitä, mitkä tekijät kunnissa ovat muuttaneet ilmastohuolen yhteiskunnallisiksi muutoksiksi ja miten ja miksi ilmastotoimet ovat ilmenneet. Tutkijoita kiinnosti myös, keitä luovat voimat edelläkävijäkuntien ilmastopolitiikan takana ovat olleet ja miten he ovat toimineet. Tutkimuksessa kunnat ryhmiteltiin kuuteen aktiivisuusryhmään. Näistä aktiivisimmista kunnista valittiin kymmenen kuntaa jatkotutkimuksen kohteiksi. Nordregio on myös tehnyt ohjeet kunnan ilmastostrategiatyöhön: Ilmastomuutoksen aiheuttamat hätätilanteet ja Euroopan kunnat: sopeutumis- ja varautumisohjeet (Nordregio 2008).

Ruotsissa Naturskyddsföreningen-järjestö on tehnyt kuntien ilmastoindeksi -tutkimuksen vuosina 2005 ja 2008. Tutkimuksessa on nettilomakekyselyllä kartoitettu kuntien päästövähennystavoitteita ja -suunnitelmia kokonaisuutena ja eri sektoreilla. Vastausten perusteella on laskettu indeksi, parhaiten viimeisimmässä kyselyssä sijoittuivat Trollhättan, Lidköping ja Olofström. Kyselyn mukaan Ruotsissa kunnat tavoittelevat keskimäärin 30 prosentin päästövähennyksiä vuoteen 2015 mennessä verrattuna vuoden 1990 tasoon. Noin puolella kunnista on ilmastomuutoksen torjumista koskeva laajempi suunnitelma. Ruotsissa kunnat ovat hyvin toimeliaita ilmastomuutoksen torjumisessa. (Naturskyddsföreningen.)

Suomessa Anu Kerkkänen on viimeistelemässä Tampereen yliopistoon ympäristöpolitiikan väitöskirjaa ilmastomuutoksen hallinnan politiikasta Suomessa ja Suomen kunnissa 2000-luvun alkupuolella. Hänen tutkimuksensa keskittyy siihen, miten ilmastomuutosta otettiin haltuun asian suhteen aktiivisesti toimivissa kunnissa tilanteessa, jossa julkinen keskustelu ilmastomuutoksesta oli lähdössä käyntiin. (Kerkkänen 13.11.2008.)

Suomessa Kuntaliitto on toteuttanut Kuntien ilmastokampanjassa mukana oleville kunnille kyselytutkimuksen keväällä 2008. Kyselytutkimukseen vastasi silloisesta 52 Ilmastokampanjakunnasta 26 kuntaa. Kuntaliiton kyselyssä vastaajat kertoivat myös kunnan ilmastotyötä edistävästä ja estävästä tekijöistä. Edistävässä tekijöissä korostuvat tekniset bioenergiaratkaisut ja ilmastomuutoksen torjumisen nouseminen yleiseen keskusteluun. Ilmastonsuojelua vastaajat kokevat estävän raha- ja aikaresurssien puutteen sekä poliittisen tahdon puutteen. (Hakanen ym. 2008.)

3. Kyselyjen toteutus

Kuntaliitto lähetti kesän ja alkusyksyn 2009 aikana kuntiin kaksi ilmastokyselyä. Kyselyt ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa toteutettiin verkkolomakekyselyinä. Kyselyn ensimmäinen vaihe lähetettiin toukokuun 2009 lopussa sähköpostitse kaikkien kuntien yleissähköpostiosoitteeseen, esimerkiksi kirjaamoon tai kunnantoimistoon. Kunnissa sähköpostiviesti pyydettiin lähettämään eteenpäin oikealle henkilölle vastattavaksi. Parin muistutuskierroksen jälkeen kyselyn ensimmäiseen vaiheeseen saatiin 15.9.2009 mennessä vastaus 183 kunnalta, mikä on 53 % Suomen kunnista.

Selvitys jatkui verkkolomakekyselyn toisella vaiheella. Toisen vaiheen kysely lähetettiin kaikille kuntien ilmastokampanjan kunnille, ja lisäksi niille kunnille, jotka ensimmäisen vaiheen kyselyn perusteella tekevät suunnitelmallista ilmastotyötä. Toisen vaiheen tarkempi ilmastokysely lähetettiin yhteensä 64 kuntaan. Toisen vaiheen kyselyn kysymykset koskivat esimerkiksi kunnan päästöseurantaa, ilmastostrategiatyötä ja kokemuksia ilmastotyön eri vaiheista. Kesäkuussa lähetetyn lomakkeen kysymyksiin vastasi muistutusviestien jälkeen 15.10.2009 mennessä yhteensä 31 kuntaa ja yksi alue, joka koostuu yhdeksästä kunnasta. Kyselyyn vastanneita henkilöitä on 30. Kyselyn vastausprosentti on 50 prosenttia.

Kesän 2009 kyselyissä suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviksi kunniksi on määritelty kyselyyn vastanneista kunnista ne kunnat, joissa on

- laskettu kasvihuonekaasupäästöt ja/tai
- määritelty päästövähennystavoite ja/tai
- voimassa oleva ilmastostrategia tai –ohjelma ja/tai
- valmisteilla oleva ilmastostrategia tai –ohjelma.

Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät kunnat on kerätty taulukoksi liitteeseen 6. Taulukkoon on kerätty tiedot kahden kyselyn perusteella. Lisäksi taulukon tietoja on pyritty päivittämään joulukuun tilanteen tasalle. Esimerkiksi osa kesän aikaan valmistelussa olleista ilmastostrategioista on joulukuuhun mennessä hyväksytty ja osa kesällä aivan alkuvaiheessa olleista ilmastostrategian tekemisen suunnitelmista yhdessä naapurikuntien kanssa on edennyt ilmastostrategian valmisteluun ja esiselvityksen tekemiseen. Ajan tasalla pysyminen kuntien etenevissä ja muuttuvissa ilmastotyön tilanteissa on hieman haasteellista, mutta liitteeseen 6 on pyritty keräämään kaikki päivitykset. Suunnitelmallista ilmastotyötä teki kesän kyselyn perusteella 85 kuntaa, kyselyiden jatkoaikana syksyllä kuntamäärä nousi 94 ja joulukuun puolivälissä päivitettyjen tietojen mukaan suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviä kuntia on Suomessa 113.

4. Suomen kaikki kunnat ja ilmastotyö

Kyselyn ensimmäiseen vaiheeseen saatiin 15.9.2009 mennessä vastaus 183 kunnalta. Tämä on 53 % Suomen kunnista, joita oli vuonna 2009 yhteensä 348. Kuntaliiton vetämässä kuntien ilmastokampanjassa oli vuonna 2009 mukana 43 kuntaa ja kaikki nämä kunnat vastasivat kyselyyn. Vastanneista 157 henkilöstä (osa vastasi useamman kunnan puolesta) suurin osa on kunnan ympäristötoimen työntekijöitä, kaikkiaan 102 henkilöä eli 65 % vastanneista. Lisäksi vastanneista 11 on kunnanjohtajia, 11 teknisiä johtajia, 9 rakennustarkastajia tai rakennusmestareita sekä 5 kunnaninsinööriä. Vastaajien työnimikkeinä ovat myös mm. arkkitehti (2 henkilöä), projekti-insinööri (2 henkilöä), projektipäällikkö (2 henkilöä) ja elinkeinojohtaja (1 henkilö). Vastaajista kuusi henkilöä ei kerro työnimikettään.

Koska kunnan yleistä sähköpostiosoitetta seuraava työntekijä ohjasi kyselyn vastattavaksi sopivimmaksi katsomalleen taholle voi tästä päätellä, että kunnissa ilmastomuutoksen torjuminen mielletään suurimmaksi osaksi ympäristökysymykseksi. Tämä voi tuoda työhön myös haasteita, koska ilmastokysymykset tulisi ottaa huomioon ennen kaikkea energiantuotantoon, energiankulutukseen, maankäyttöön, rakentamiseen ja liikenteeseen liittyvissä päätöksissä (Kuntaliitto 2007, 2), joissa esimerkiksi kaavoitusta ja elinkeinoasioita hoitavien kunnan työntekijöiden rooli korostuu.

4.1 Päästövähennystavoite kymmenesosalla Suomen kunnista

Kunnan kasvihuonekaasupäästöt on kyselyn perustella laskettu 58 kunnassa, mikä on 17 prosenttia kaikista Suomen kunnista. Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite on kyselyn perusteella asetettu 42 kunnassa, mikä on 12 % kaikista Suomen kunnista.

Päästövähennystavoitteita on muotoiltu mm. seuraavasti:

- 40 prosentin päästövähennys vuoteen 2020 mennessä vuoteen 1990 verrattuna
- 30 prosentin päästövähennys vuoteen 2012 mennessä vuoteen 2007 verrattuna
- 25 prosentin päästövähennys vuoteen 2012 mennessä vuoteen 2002 verrattuna
- hiilineutraali kunta kahdenkymmenen vuoden kuluessa

Päästövähennystavoitteet ovat esimerkiksi seuraavan kaltaisia:

[tavoitetaso päästöissä] 4,3 tonnia CO₂-ekvivalenttia asukasta kohden vuoteen 2030 mennessä. [Espoo]

Tavoitteena "hiilineutraali kunta" kahdenkymmenen vuoden kuluessa. Noin 80 % vähennystavoite hiilidioksidipäästöissä. [Kuhmoinen]

Vuoteen 2020 mennessä -40 % vuoden 1990 tasosta. [Kuopio]

Kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2015 vuoden 1990 tasolla, kaupungin uudessa strategiassa on tavoitteena -50 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä. [Lahti]

Parhaillaan ollaan laatimassa ilmasto-ohjelmaa, jossa tavoitteet asetetaan. Pitkällä tähtäimellä v. 2050 hiilidioksidivapaa Lohja. Minimi Kiiton [pöytäkirjan] mukaiset tavoitteet. [Lohja]

Kaupungin yleisenä energia- ja ympäristöpoliittisena tavoitteena on, että kaupungin valvomista toiminnoista aiheutuvat kasvihuonepäästöt asukasta ja kiinteistökannan neliömetriä kohti ovat vuonna 2012 25 prosenttia alhaisemmat kuin arvioidut päästöt vuonna 2002. Päästöt lasketaan hiilidioksidiekvivalenteina, ja niihin lasketaan mukaan Kiiton pöytäkirjan ja IPCC:n määritelmien mukaiset kuusi kasvihuonekaasua. Hiilinielujen käyttäminen, siis päästöjen kompensointi on sallittua tavoitteiden saavuttamiseksi.¹ [Maarianhamina]

Tavoitteena oli vähentää päästöjä 10 % vuoteen 2005 mennessä vuoteen 1990 verrattuna. Tavoite asetettiin 1997. Tavoite on saavutettu. [Mikkeli]

Porin kaupungin ja sen asukkaiden aiheuttamien kasvihuonekaasujen päästövähennys vuoteen 2020 mennessä 20 %. [Pori]

Tavoitteena on vähentää päästöjä 30 prosenttia vuoteen 2030 mennessä vuoteen 1990 verrattuna. [Tampere]

20% vähennys vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä. [Turku]

Päästötavoite vuoden 2012 loppuun mennessä vähennystä 30% ilman Yaran lannoitetuotantoa [vuoteen 2007 verrattuna]. Yara on osaltaan vähentämässä päästöjä 2010 loppuun mennessä 60 %. [Uusikaupunki]

Pääkaupunkiseudun ilmastostrategian mukainen 39 % [päästövähennys vuoteen 2030 mennessä vuoteen 1990 verrattuna. [pääkaupunkiseudun kunnat]

Vantaan kaupunki vähentää hiilidioksidipäästöjä vuoden 2010 alusta viisi prosenttia vuodessa. [Vantaa]

¹ Stadens övergripande energi- och klimatpolitiska mål är att utsläppen av växthusgaser från verksamheter som staden kan kontrollera per invånare samt per m2 fastighetsbestånd år 2012 är 25 % lägre än de uppskattade utsläppen 2002. Utsläppen skall räknas som koldioxidekvivalenter och omfatta de sex växthusgaserna enligt Kyotoprotokollet och IPCC:s definitioner. För måluppfyllelse är kompensation för upptag i kolsänkor tillåten. [Mariehamn]

4.2 Suunnitelmallista ilmastotyötä tekee jo kolmannes Suomen kunnista

Voimassaoleva ilmastostrategia tai -ohjelma, joko kunnan oma tai muiden kuntien kanssa yhteinen, on joulukuun 2009 tietojen mukaan 38 kunnassa (11 % kaikista Suomen kunnista). Neljässä kunnassa on ennätetty tehdä jo sekä oma että muiden kuntien kanssa yhteinen ilmastostrategia. Valmisteilla ilmastostrategia tai -ohjelma (kunnan oma tai muiden kuntien kanssa yhteinen) on 71 kunnassa, eli 20 % Suomen kaikista kunnista. Kunnat, joissa ilmastostrategia tai -ohjelma oli valmis tai valmisteilla joulukuussa 2009 on esitetty kartalla kuvassa 1.

Tässä väliraportissa suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviksi kunniksi on määritetty kyselyyn vastanneista kunnista ne kunnat, joissa on

- laskettu kasvihuonekaasupäästöt ja/tai
- määritetty päästövähennystavoite ja/tai
- voimassa oleva ilmastostrategia tai -ohjelma ja/tai
- valmisteilla oleva ilmastostrategia tai -ohjelma.

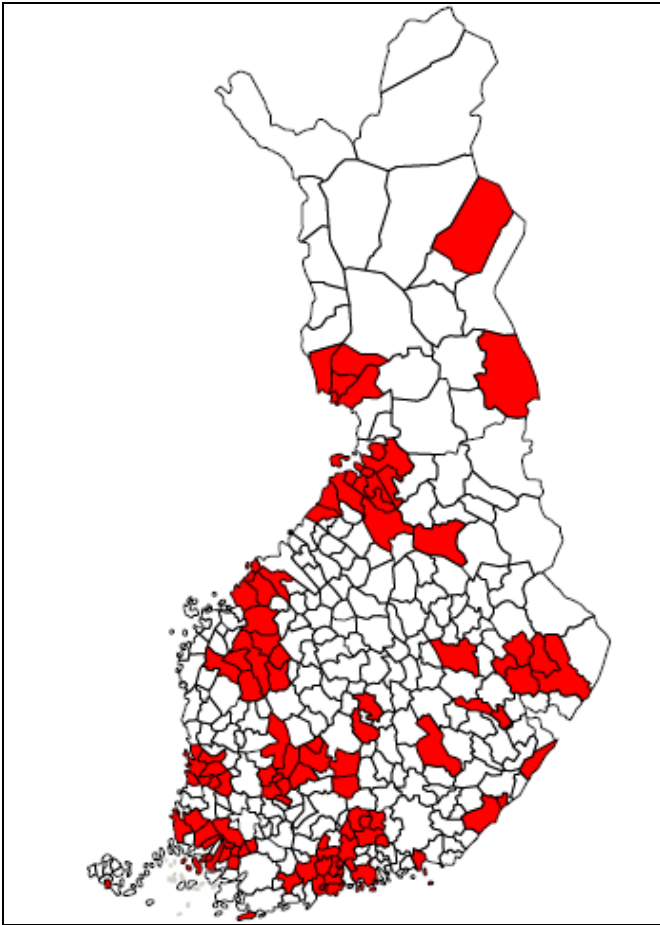
Suunnitelmallisen ilmastotyön kriteerit perustuvat kansainvälisen Kuntien ilmastonsuojelukampanjan askeleisiin (lähde: Kuntien ilmastonsuojelukampanja). Näiden viiden askeleen toteuttaminen tarjoaa yhden mahdollisen etenemispolun kunnan ilmastotyössä. Ilmastonsuojelun askelten toimenpiteet ovat

1. kartoittaa oman alueensa kasvihuonekaasupäästöt ja -nielut (esim. energian tuotanto ja käyttö, liikenne, jätteet, metsät)
2. tehdä 10- tai 20-vuoden kasvihuonekaasupäästöjen kehitysennuste (kunnan kasvuodotukset, liikennemäärien kehitys jne.)
3. asettaa omat päästöjen vähentämistavoitteet (prosentteina vuoden 1990 tai kartoitusajankohdan osalta)
4. tehdä oma vähentämissuunnitelma ja hyväksyttää se valtuustossa (vähennysmäärä, keinot ja toteutusjärjestys)
5. toimeenpanna suunnitelma ja seurata sitä.

Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien kriteereissä tässä selvityksessä puhutaan ilmastostrategioista ja/tai -ohjelmista. Karkean jaottelun mukaan ilmastostrategia voisi olla askeleen 4 ja sen toimeenpano-ohjelma askeleen 5 toimenpide. Kunnissa ilmastostrategia ja -ohjelma -nimityksiä käytetään kuitenkin hyvin monin eri tavoin. Kunnassa esimerkiksi saattaa olla yksi päästrategia ja sen alla ohjelmia, kuten ilmasto-ohjelma. Tässä selvityksessä ei tehdä eroa ilmastostrategia ja -ohjelma -nimitysten suhteen.

Kyselyn perusteella ja joulukuun päivitettyjen tietojen mukaan suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviä kuntia on 113, mikä on 32 prosenttia Suomen kunnista. Näissä kunnissa asuu 72 % Suomen väestöstä. Aktiivisten kuntien joukossa on hyvin erikokoisia kuntia, mukana on sekä runsaan 1000 asukkaan pieniä kuntia, että suuria kaupunkeja. Aktiiviset ilmastokunnat on kerätty taulukoksi liitteeseen 6.²

² Kyselyn ensimmäiseen vaiheeseen 15.9.2009 mennessä saatujen vastausten perusteella suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviä kuntia on 94, mikä on 52 % vastanneista ja 27 % kaikista Suomen kunnista.

KUVA 1. Kunnat, joissa ilmastostrategia valmis tai valmisteilla (joulukuun 2009 tilanne)

4.3 Ilmastokysymyksiä huomioidaan myös muissa kunnan strategioissa

Niissäkin kunnissa, joissa ei ole ilmastostrategiaa valmiina tai valmisteilla on muissa strategioissa ja ohjelmissa voitu asettaa ilmastotavoitteita. Kyselyyn vastanneista 44 vastaajaa kertoo, että kunnan ympäristöohjelmissa tai vastaavissa on huomioitu myös ilmastonmuutos. Näistä vastanneista 22 vastaajan alueella oli ilmastostrategia valmiina tai valmisteilla, 22 vastaajan alueella ei. Lisäksi 33 vastaajaa kertoo, että muissa strategioissa ja ohjelmissa (kuin ympäristöohjelmissa) on asetettu ilmastotavoitteita. Näistä vastanneista 16 vastaajan alueella oli ilmastostrategia valmiina tai valmisteilla, 17 vastaajan alueella ei. Ilmastotavoitteita on asetettu kunta- ja kaupunkistrategiassa, osayleiskaavassa, maapoliittisessa ohjelmassa, energiastrategiassa, kestävän kehityksen toimintaohjelmassa, tulvasuojelua suunniteltaessa, kaupungin kehittämisstrategiassa, kaupunginvaltuuston strategiassa, hankintaohjeessa sekä budjetissa.

Kyselyn perusteella määritellyistä suunnitelmallisista ilmastotyötä tekevistä 113 kunnasta 31 kuntaa on solminut työ- ja elinkeinoministeriön kanssa energiatehokkuussopimuksen (KETS) (Motiva KETS: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät). Kaksi kuntaa on mukana Motivan hallinnoimassa kuntien energiaohjelmassa (KEO) (Motiva KEO: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät). Kyselyyn vastanneista kunnista 21 kunnassa on valmisteilla liittyminen energiatehokkuussopimukseen tai energiaohjelmaan. Vastaajista 44 ei osaa kertoa, onko kunta mukana näissä energiaohjelmissa tai valmistelemassa liittymistä niihin. Kuntien energiatehokkuussopimuksen ja energiaohjelman tavoitteena on energiansäästö, energiatehokkuuden parantaminen, ja uusiutuvan energian käyttöönotto. Energiatehokkuussopimus on tarkoitettu isommille kunnille ja energiaohjelma pienemmille kunnille. Sekä energiatehokkuussopimuksessa että energiaohjelmassa on tarjolla taloudellisia porkkanoita mukana oleville kunnille. (Kuntien energiatehokkuussopimukset ja energiaohjelma vuosille 2008 – 2016.)

4.4 Kunnat suojelevat ilmastoa konkreettisilla toimilla

Niissäkin kunnissa, joissa ei ole ilmastostrategiaa valmiina tai valmisteilla tai joissa ei ole asetettu päästövähennystavoitteita, tehdään konkreettisia päästövähennystoimia. 45 vastaajaa tällaisista kunnista kertoo kunnissa tehtävän konkreettisia päästövähennystoimia. 35 vastaajaa tällaisista ”strategia- ja tavoitepaperittomista” kunnista kokee, että heidän kunnissaan ei ole tehty konkreettisia päästövähennystoimia.

Kaiken kaikkiaan vastaajista 57 % on sitä mieltä, että kunnassa tehdään konkreettisia toimia ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Toisaalta vain kaksi vastaajaa niistä kunnista, joissa on tehty tai tekeillä ilmastostrategia tai –ohjelma kokee, että kunnassa ei olisi vielä edetty lainkaan konkreettisiin tekoihin asti.

Yleisimpiä kuntien konkreettisia päästövähennystoimia ovat rakennusten lämmönlähteen muuttaminen öljystä hakkeeksi, kaukolämpöverkon laajentaminen ja kaukolämmön tuottaminen puulla. Alle on poimittu kuvaavimpia esimerkkejä kuntien konkreettisista päästövähennystoimista. Lisää esimerkkejä kuntien päästövähennystoimista on esitelty liitteessä 1.

Energiastrategian tavoitteiden käynnistys menossa. Ympäristötilinpäätös. Ympäristöfoorumi ilmastoasioista. Erilaisia teematapahtumia. [Hämeenlinna]

Lämmitysjärjestelmiä muutettu öljystä kaukolämpöön. Rakennusten peruskorjauksia (mm. ikkunoiden uusimisia). Kiinnitetty huomiota lämmitysjärjestelmien toimintaan; mm. säädetty uudelleen. Energiakartoituksia tehty vuosittain muutamissa kohteissa. [Lempäälä]

Energiankulutusta seurataan ja henkilöstöä ja päättäjiä osallistutetaan tiedottamalla säännöllisesti tilanteesta. Kaupungin verkkosivustolla henkilöstölle tiedotetaan energiansäästötoimenpiteistä. Samalla päättäjät saavat hyvän tietopohjan päätöksilleen.

*Maarianhaminassa on myös käynnissä energiansäästökilpailu vuosina 2002-2009.*³
[Maarianhamina]

Kaukolämpölaitoksen rakentaminen kirkonkylälle. Rakenteilla Pyhän matkailukeskukseen. Energiaa säästävät laitehankinnat. Maalämpöjärjestelmien rakentaminen kunnan kiinteistöihin. [Pelkosenniemi]

Tehty energian säästön toimintasuunnitelma ja liitytty kuntien energiaohjelmaan. Maankäytön suunnittelussa huomioidaan ilmastotavoitteisiin liittyvät asiat, esim. hajarakentamiselle ei ole juuri annettu lupia. Pirkkala liittyy mukaan Tampereen kaupungin hallinnoimaan Ilmankos-kampanjaan (www.ilmankos.fi). [Pirkkala]

Kaukolämpöverkon laajennus. Tuulivoiman rakentaminen. Ylijäämälämmön hyväksikäyttö. Kaupungin kiinteistöjen ajantasainen energianmittaus ja säätö. Prosessilämmön talteenotto teollisuushalleissa. Maalämmön käyttöönottoa asuntorakentamisessa. Varaavien takkojen rakentaminen useimpiin uusiin kohteisiin. Bioöljyn valmistaminen kalanperkuista. Kaatopaikan kaasujen soihutuspoltto. [Uusikaupunki]

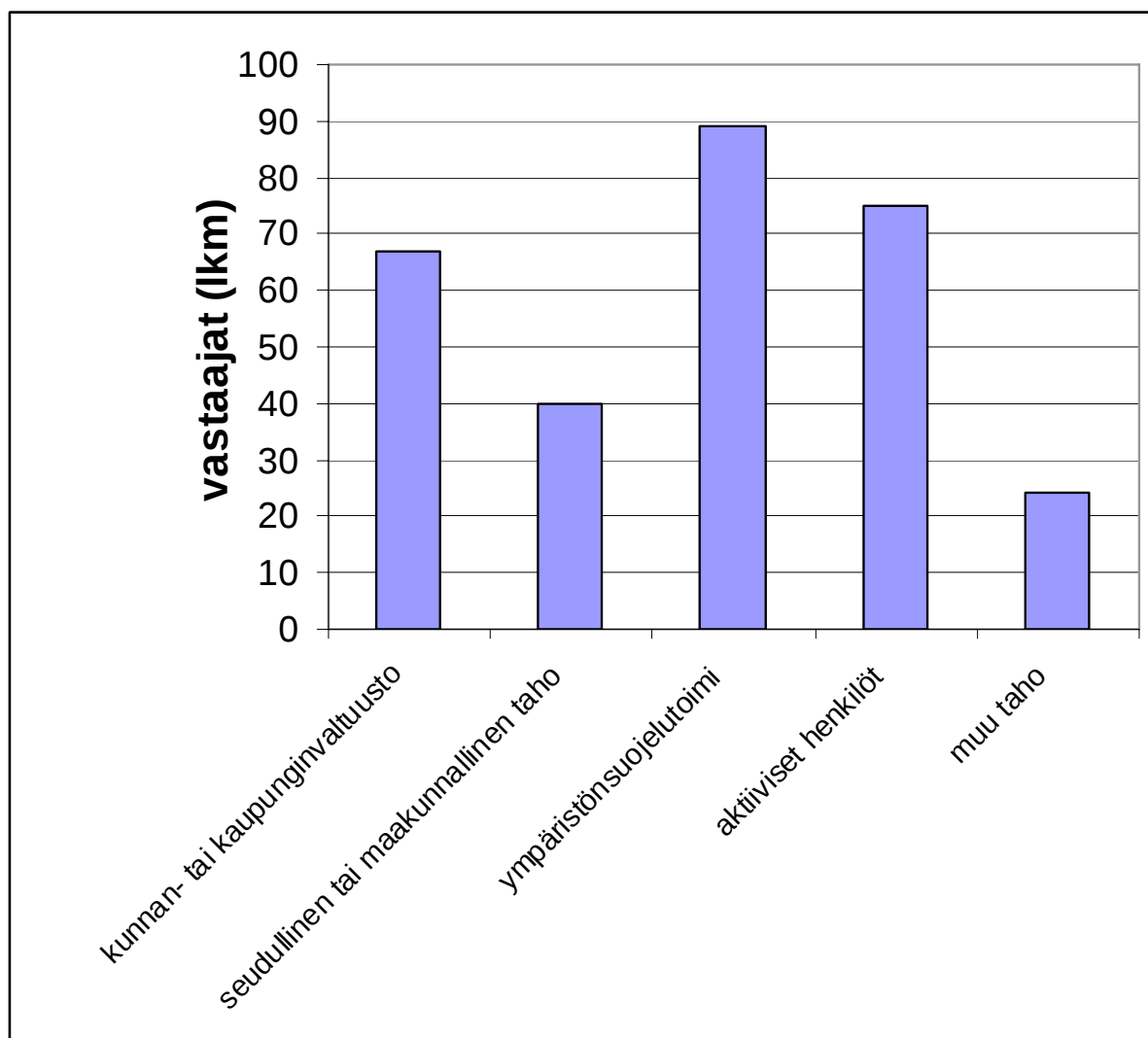
Kunnassa on kaksi tuulivoimalaa, jotka tuottavat sähköä enemmän kuin kunnassa kuluu. [Sottunga]

Suurin osa kunnan omistamista isoista kiinteistöistä lämpiää hakkeella (Kirkonkylän ja Ylämäen koulut, terveyskeskus mm). [Vesilahti]

4.5 Kuntien ilmastotyö ympäristönsuojelutoimen ja yksittäisten aktiivisten henkilöiden varassa

Kyselyssä kysyttiin vastaajien näkemyksiä siitä, kenen aloitteellisuuden varassa kunnan ilmastotyö on. Vastauksissa sai valita useamman vaihtoehdon ja esittää myös muita tahoja, jotka vastausvaihtoehdoista puuttuivat. Vastaajista 56 % kokee kunnan ilmastotyön olevan ympäristönsuojelutoimen aloitteellisuuden varassa ja 47 % yksittäisten aktiivisten henkilöiden, joko luottamushenkilöiden tai viranhaltijoiden varassa. Vastaajista 42 % korostaa kunnan- tai kaupunginvaltuuston aloitteellista roolia. Seudullisen tai maakunnallisen tahon aloitteellisuuden varassa ilmastotyön kokee olevan 25 % vastaajista. Vastaajista 15 % kokee kunnan ilmastotyön aloitteellisuuden tulevan joltakin muulta, kuin aiemmin mainitulta taholta. Näistä muista tahoista eniten mainintoja saavat kunnan tekninen toimi ja kuntien energiayhtiöt. Vastaajien näkemykset on esitetty myös kuvassa 2.

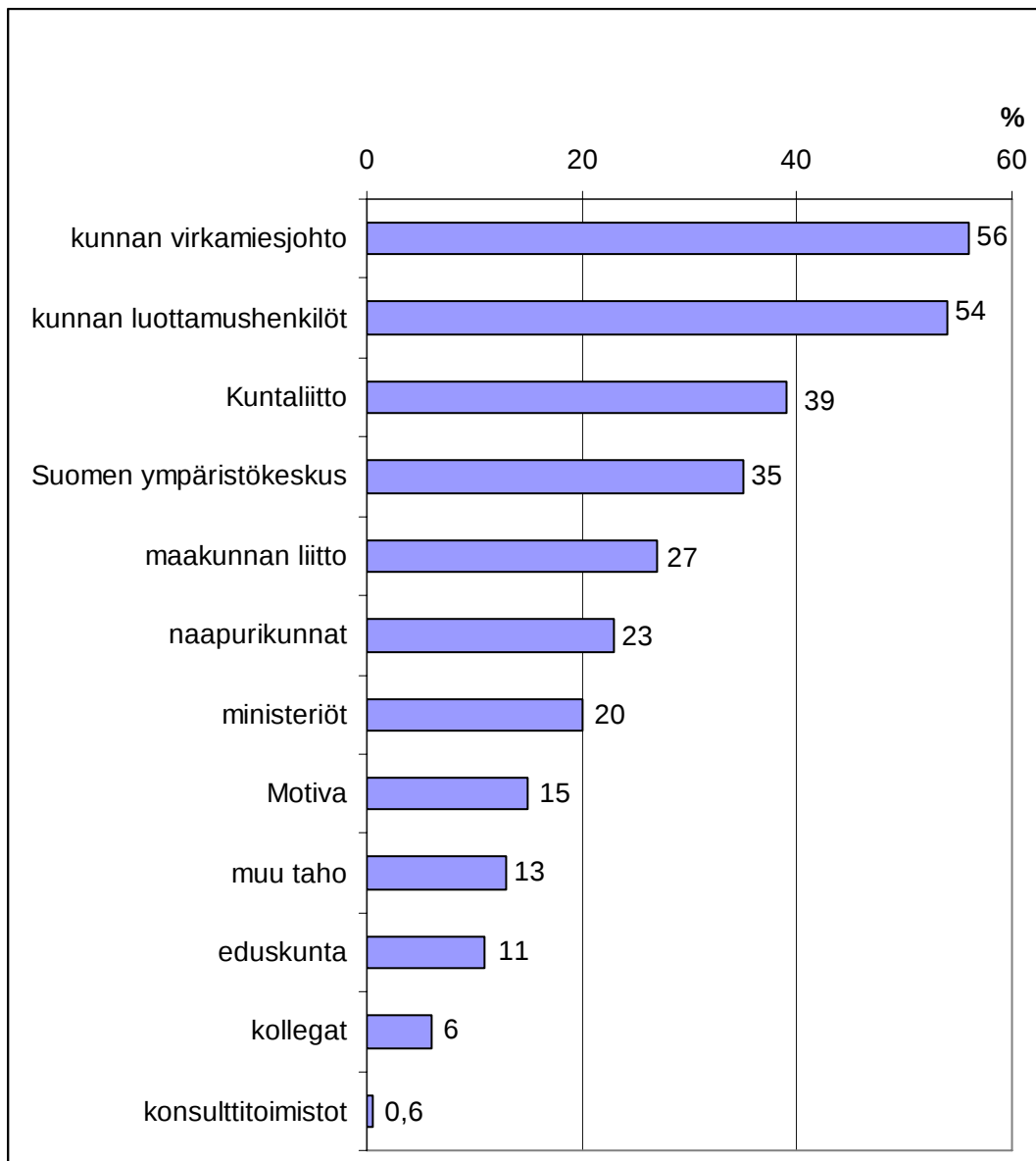
³ Att kontinuerligt följa upp energiförbrukning, engagera personal och politiska beslutsfattare genom ständigt aktuell information om läget på stadens webbsidor uppmärksamgörs personalen på energisparåtgärder samtidigt som beslutsfattarna får ett bra underlag för sina beslut. Bl. a. pågår ensnergispar-tävling inom Mariehamns stad, som omfattar perioden 2002 - 2009. [Mariehamn]

KUVA 2. Tahot, joiden aloitteellisuuden varassa kunnan ilmastotyön koetaan olevan (n=157)

4.6 Ilmastotyöhön toivotaan tukea kunnan virkamies- ja luottamusjohdolta

Kyselyllä selvitettiin myös, miltä taholta kuntien viranhaltijat erityisesti toivoisivat tukea ilmastotyöhön. Tässäkin kysymyksessä vastauksissa sai valita useamman vaihtoehdon ja esittää myös muita tahoja, jotka vastausvaihtoehdoista puuttuivat. Vastaajat toivoivat tukea erityisesti kunnan virkamiesjohdolta, kunnan luottamushenkilöiltä, Kuntaliitolta, Suomen ympäristökeskukselta sekä maakunnan liitoilta. Vastaajista monet toivoivat tukea alueelliselta ympäristökeskukselta "muu taho" -kohdassa. Vastausvaihtoehtoihin ei huomattu laittaa valmiiksi vaihtoehdoksi alueellista ympäristökeskusta, mutta sen mainitsee omatoimisesti kahdeksan vastaajaa. Tahoja, joilta toivotaan tukea kunnan ilmastotyöhön, on esitetty kuvassa 3.

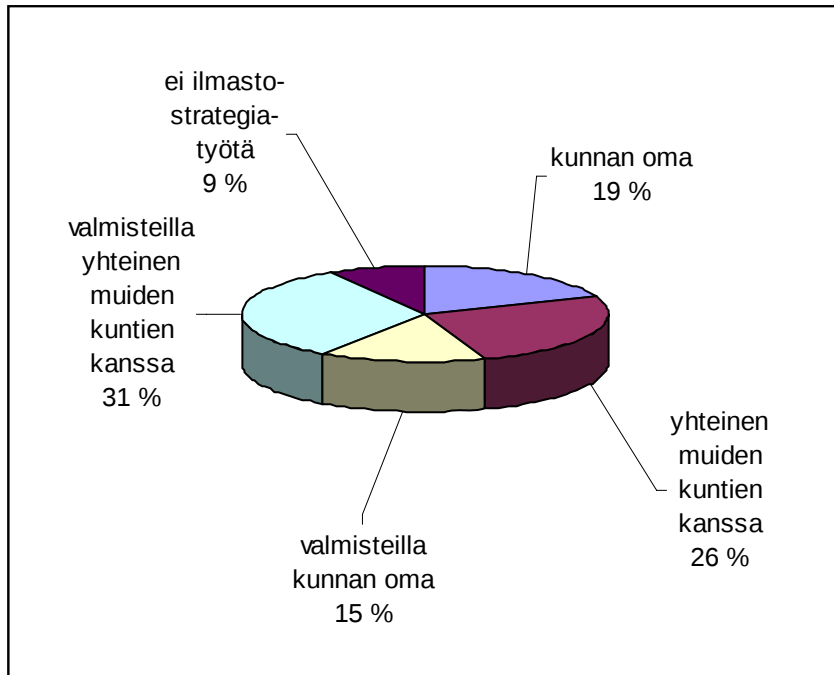

KUVA 3. Tahot, joilta toivotaan tukea kunnan ilmastotyöhön (prosenttia vastaajista, n=157)

4.7 Ilmastokampanjakunnista puolella valmisteilla ilmastostrategia

Kuntaliiton koordinoimassa Kuntien ilmastokampanjassa oli vuonna 2009 mukana 43 kuntaa. Kampanjan tavoitteena on edistää kuntien kasvihuonekaasupäästöjen vähennystoimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Kuntien ilmastokampanja on osa kuntien maailmanlaajuisen kestävän kehityksen järjestön ICLEI:n Cities for Climate Protection -kampanjaa. (Kuntien ilmastonsuojelukampanja.)

Ilmastokampanjan kunnista kyselyyn vastasivat kaikki 43 kuntaa. Joulukuun puoliväliin mennessä kasvihuonekaasujen päästötase on ilmastokampanjakunnista laskettu 32 kunnassa, eli 74 % ilmastokampanjan kunnista. Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteen on määritellyt 23 ilmastokampanjakuntaa, eli 53 % kampanjakunnista. Voimassaoleva ilmastostrategia, joko kunnan oma tai muiden kuntien kassa yhteinen (tai molemmat), on olemassa 18 kunnalla, eli 42 % kampanjakunnista. 22 kunnassa (51 % kampanjakunnista) on valmisteilla kunnan oma tai kuntien yhteinen ilmastostrategia. (ks. kuva 4.)

KUVA 4. Ilmastostrategioita tai -ohjelmia valmiina tai valmisteilla ilmastokampanjakunnissa (ilmastokampanjakuntien lukumäärä, n=43)

Ilmastopäästöjen laskemista, päästövähennystavoitteen asettamista, ilmastostrategia tai –ohjelmatyötä voidaan pitää kuntien suunnitelmallisen ilmastotyön indikaattoreina. Indikaattorien kertomat tulokset ovat ilmastokampanjakuntien joukossa suurempia kuin koko vastanneessa kuntajoukossa (ks. taulukko 1), eli ilmastonsuojelukampanjan kunnat ovat selvästi aktiivisempia ilmastotyössään kuin kampanjaan kuulumattomat kunnat Suomessa.

Taulukko 1. Kuntien ilmastotyön aktiivisuus kyselyvastausten perusteella

	kaikki kunnat (%) (n=348)	kyselyyn vastanneet kunnat (%) (n=183)	ilmasto-kampanja-kunnat (%) (n=43)
kasvihuonekaasujen päästötase laskettu	17	30	74
kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite määritely	13	22	53
ilmastostrategia voimassa	11	16	42
ilmastostrategia valmisteilla	20	17	51
ei suunnitelmallista ilmastotyötä	68	49	9

4.8 Kolmannes suunnitelmallista ilmastotyötä tekevistä kunnista mukana energiaohjelmissa

Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien joukkoa verrattiin ilmastotyön lisäksi muutaman muun tekijän suhteen kaikkiin Suomen kuntiin ja näin yritettiin hahmottaa onko kuntien ilmastokampanjaan kuulumisen lisäksi helposti löydettävissä jotakin muuta seikkaa, joka osaltaan nivoisi yhteen suunnitelmallisen ilmastotyön tekijäkuntia. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien 113 kunnan joukkoa (ks. liite 6) verrattiin kaikkiin Suomen kuntiin energiatehokkuusohjelmissa (KETS, KEO) mukana olemisen, paikallisagendan tai kestävä kehityksen ohjelman tekemisen sekä kaksikielisyyden tai ruotsinkielisyyden suhteen (ks. taulukko 2).

Kuntien ilmastokampanjaan kuulumisen lisäksi energiatehokkuusohjelmissa mukana olemisen oli suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien joukossa yleisempää kuin koko Suomen kuntajoukossa. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevissä kunnissa on myös useammin tehty paikallisagenda kuin keskimäärin Suomen kunnissa. Paikallisagenda on ilmastotyötä tekevillä kunnilla tukena 80 prosentilla, kaikista Suomen kunnista paikallisagenda oli vuonna 2009 olemassa 63 prosentilla. Kaksikielisyyden tai ruotsinkielisyyden suhteen ei sen sijaan ollut havaittavissa suurta eroa suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien tai koko Suomessa näihin kuntaryhmiin kuuluvien kuntien suhteellisissa osuuksissa. Ehkä yllättävintä on kuitenkin se, että suunnitelmallista ilmastotyötä tekevistä kunnista kaksi kolmasosaa ei ole tällä hetkellä mukana energiatehokkuusohjelmissa. Näihin energiatehokkuusohjelmien tarjoamista hyödyistä ja taloudellisesta tuesta ulkopuolella oleviin, suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviin kuntiin kuuluvat erityisesti alle 20 000 asukkaan kunnat.

Taulukko 2. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien vertailu kaikkiin Suomen kuntiin energiatehokkuusohjelmissa (KETS, KEO) mukana olemisen, paikallisagendan tai kestävän kehityksen ohjelman tekemisen sekä kaksikielisyyden tai ruotsinkielisyyden suhteen⁴

	Kuntien ilmasto-kampanjassa	Energia-tehokkuus-ohjelmissa (KETS, KEO)	Paikallisagenda (tai kestävän kehityksen ohjelma)	Kaksikielinen tai ruotsinkielinen kunta
Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevistä kunnista (lkm) (n=113)	39	33	90	16
Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevistä kunnista (%)	35	29	80	14
Kaikista Suomen kunnista (lkm) (n=348)	43	58	220	53
Kaikista Suomen kunnista (%)	12	17	63	15

4.9 Ilmastotyössä tiedonkulussa pulmia

Ilmastonmuutoksen hillitsemisestä ja siihen varautumisesta ei ole kuntatasolle hyödyllisessä muodossa olevaa tietoa vielä kovin runsaasti suomeksi tarjolla. Osaltaan tietotarpeeseen pyrkii vastaamaan Kuntien ilmastonsuojelukampanja nettisivuineen (Tervetuloa ilmasto ja energia -palveluun). Ilmatieteen laitos, Suomen ympäristökeskus ja Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus ovat parhaillaan kehittämässä tietoportaalaa erityisesti kunta- ja aluetason käyttöön (Portaalista työkaluja ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen).

Kysyttäessä onko kunta mukana Kuntien energiatehokkuussopimuksessa (Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoima) tai Kuntien energiaohjelmassa (Motivan koordinoima) vastaajista neljännes (44 henkilöä, 27 %) ei tiennyt kertoa, onko kunta mukana näissä

⁴ Taulukossa käytetyt lähteet, joihin viitattu lähdeluettelossa:

- Agenda 21 kunnat Suomessa 2009.
- Kuntien ilmastonsuojelukampanja.
- Motiva (KEO) 2008-2016: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät.
- Motiva (KETS) 2008-2016: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät.
- Svensk- och tvåspråkiga kommuner.

energiaohjelmissa tai valmistelemassa liittymistä niihin. Tähän on osaselityksenä näiden ohjelmien uutuus (konsepti uusittu 2008) ja toisaalta myös se, että ne kuulunevat erityisesti energia-asioista vastaavien kunnan työntekijöiden tai energiayhtiön toimialaan. Tämä kertoo kuitenkin myös siitä, että ilmastokysymyksiin liittyvä tiedonkulku kuntaorganisaatioiden sisällä ei ole aina mutkatonta ja siitä, että kunnassa ilmastotyö vaatii poikkisektoraalista yhteistyötä. Kunnissa ilmastotyö voi muodostua myös asiaksi, jonka koordinointi ei ole oikein kenenkään työnä tai vastuulla.

Kysely toteutettiin ajankohtana, jolloin monessa kunnassa on menossa organisaatiossa myllerryksiä. Vastajat kertoivat esimerkiksi tuoreiden kuntaliitosten myötä uuden kunnan ilmastotyön olevan vielä pohdinnassa. Myös ympäristöviranomaisten palveluiden alueellistaminen oli monessa kyselyyn vastanneessa kunnassa menossa. Osassa kunnista vastajat kertoivat yhteistyön tuoneen voimavaroja ilmastotyöhönkin. Osassa kunnista koettiin, että ilmastotyö ei kuulunut enää kenellekään, tai toisaalta että mistään ylimääräisestä, ei-lakisääteisestä työstä palvelun ostaja ei halunnut maksaa tai että tiedonkulku viranomaisen ja kunnan välillä oli takkuista.

4.10 Yhteenveto Suomen kuntien ilmastotyön tilanteesta

Kyselyn ensimmäiseen vaiheeseen saatiin 15.9.2009 mennessä vastaus 183 kunnalta eli 53 % Suomen kunnista. Vastanneista 157 henkilöstä (osa vastasi useamman kunnan puolesta) suurin osa on kunnan ympäristötoimen työntekijöitä, kaikkiaan 102 henkilöä eli 65 % vastanneista.

Koska kunnan yleistä sähköpostiosoitetta seuraava työntekijä ohjasi kyselyn vastattavaksi sopivimmaksi katsomalleen taholle voi tästä päätellä, että kunnissa ilmastomuutoksen torjuminen mielletään suurimmaksi osaksi ympäristökysymykseksi. Tämä voi tuoda työhön myös haasteita, koska ilmastokysymykset tulisi ottaa huomioon ennen kaikkea energiantuotantoon, energiankulutukseen, maankäyttöön, rakentamiseen ja liikenteeseen liittyvissä päätöksissä, joissa esimerkiksi kaavoitusta ja elinkeinoasioita hoitavien kunnan työntekijöiden rooli korostuu.

Kunnissa ilmastotyön perustana on ilmastopäästöjen laskeminen ja päästövähennystavoitteen asettaminen. Kunnan kasvihuonekaasupäästöt on kyselyn perusteella laskettu 58 kunnassa, mikä on 17 % kaikista Suomen kunnista. Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite on asetettu 44 kyselyyn vastanneessa kunnassa, eli 13 % kaikista Suomen kunnista.

Voimassaoleva ilmastostrategia tai -ohjelma, joko kunnan oma tai muiden kuntien kanssa yhteinen, on olemassa 38 kunnassa (11 % kaikista Suomen kunnista). Valmisteilla ilmastostrategia tai -ohjelma (kunnan oma tai muiden kuntien kanssa yhteinen) on 71 kunnassa (20% Suomen kaikista kunnista).

Vastausten perusteella aktiivisia ilmastotyötä tekeviä kuntia on 113, mikä on 32 % kaikista Suomen kunnista. Näissä kunnissa asuu 72 % Suomen väestöstä. Aktiivisten kuntien

joukossa on hyvin erikokoisia kuntia, mukana on sekä runsaan 1000 asukkaan pieniä kuntia, että suuria kaupunkeja. Aktiiviset ilmastokunnat on kerätty taulukoksi liitteeseen 6.

Aktiivisten ilmastokuntien määrää voi verrata esimerkiksi Ruotsin tilanteeseen. Ruotsissa Naturskyddsföreningen -järjestön ilmastoindeksitutkimuksen mukaan noin puolella kunnista on valmiina ilmastomuutoksen torjumista koskeva laajempi suunnitelma. Toisaalta Ruotsissa kunnat ovat saaneet valtiolta mittavaa taloudellista tukea ilmastotyöhönsä. Suomessa samanlaista rahoitusta ei ole ollut ja Suomessa kuntien energianeuvontatyönkin valtiolta saama rahoitus on ollut satunnaista.

Niissäkin kunnissa, joissa ei ole ilmastostrategiaa valmiina tai valmisteilla tai joissa ei ole asetettu päästövähennystavoitteita tehdään konkreettisia päästövähennystoimia. Kaiken kaikkiaan vastaajista 57 % on sitä mieltä, että kunnassa tehdään konkreettisia toimia ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Yleisimpiä kuntien konkreettisia päästövähennystoimia ovat rakennusten lämmönlähteen muuttaminen öljystä hakkeeksi, kaukolämpöverkon laajentaminen ja kaukolämmön tuottaminen puulla.

Vastaajista 56 % kokee kunnan ilmastotyön olevan ympäristönsuojelutoimen aloitteellisuuden varassa ja 47 % yksittäisten aktiivisten henkilöiden, joko luottamushenkilöiden tai viranhaltijoiden varassa. Vastaajista 42 % korostaa kunnan- tai kaupunginvaltuuston aloitteellista roolia.

Kunnan ilmastotyöhön vastaajat toivoivat tukea erityisesti kunnan virkamiesjohdolta (55 % vastaajista), kunnan luottamushenkilöiltä (53 % vastaajista), Kuntaliitolta (39 %), Suomen ympäristökeskukselta (34 %) sekä maakunnan liitoilta (28 %). Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi löytyä siitä, miten kuntien valtuutetut ovat ilmastoaloitteita eri kunnissa tehneet ja miten valtuutetut kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa ilmastonsuojelussa. Suomen ympäristökeskuksen saamat tukitoiveet voisivat juontua siitä, että kunnat innolla seuraavat, miten Kohti hiilineutraalia kuntaa -hanke etenee ja millaisia toimia pilottikunnissa – Kuhmoinen, Mynämäki, Padasjoki, Parikkala ja Uusikaupunki – tapahtuu (Kohti hiilineutraalia kuntaa HINKU). Muutamat maakunnan liitot ovat tehneet alueillaan kasvihuonekaasupäästölaskelmia ja yhteisiä ilmastostrategioita. Maakunnan liitoilta toivottava tuki voisi liittyä tarpeeseen saada tällaisia yhteisiä ilmastotalkoita käyntiin niilläkin alueilla, joissa niitä ei vielä ole.

Kuntaliitto on vetänyt kuntien ilmastokampanjaa vuodesta 1997 alkaen. Nykyisin ilmastokampanjassa on mukana 43 kuntaa, joista kyselyyn vastasivat kaikki kunnat. Kasvihuonekaasujen päästötase on ilmastokampanjakunnista laskettu 32 kunnassa, eli 74 % ilmastokampanjan kunnista. Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteen on määritellyt 23 ilmastokampanjakuntaa, eli 53 % kampanjakunnista. Voimassaoleva ilmastostrategia, joko kunnan oma tai muiden kuntien kassa yhteinen, on olemassa 18 kunnalla, eli 42 % kampanjakunnista. Ilmastokampanjan kunnista 22 (51 %) on valmistelemassa kunnan omaa tai kuntien yhteistä ilmastostrategiaa. Nämä luvut ovat suurempia kuin koko vastanneessa kuntajoukossa, eli ilmastonsuojelukampanjan kunnat ovat selvästi aktiivisempia ilmastotyössään kuin kampanjaan kuulumattomat kunnat Suomessa.

5. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät kunnat

Toisen vaiheen tarkempaan ilmastokyselyyn vastasi 31 kuntaa ja yksi alue, joka koostuu yhdeksästä kunnasta. Kyselyn vastausprosentti on 50 prosenttia. Kyselyyn vastanneiden 30 henkilön joukossa on viisi projektityöntekijää, yksi tekninen johtaja ja 24 henkilöä, joiden työnimike kertoo henkilön huolehtivan ympäristösektorin kysymyksistä kunnassa.

Vastanneista kunnista 20 on mukana kuntien ilmastokampanjassa. Vastanneista kunnista ja alueista 19 on mukana seudun kuntien yhteisessä ilmastotyössä, kaikilla vastanneilla yhteistyössä kyseessä on seudullinen ilmastostrategiatyö. Vastanneista kunnista ja alueista yhdeksän on mukana maakunnan liiton vetämässä ilmastotyössä. Kahden vastanneen kunnan alueella on myös energiatoimiston vetämää ilmastotoimintaa. Kolme vastannutta kuntaa on mukana kansainvälisissä kuntien ilmastotoiminnan verkostoissa, näistä verkostoista esimerkkeinä ICLEI eli kansainvälinen kuntien kestävän kehityksen järjestö, Eurocities, Energie-Cities, Union of the Baltic Cities (UBC) ja Euroopan unionilta rahoitusta saavat yhteishankkeet. Kolme kuntaa tekee ystävyyskuntiensa kanssa ilmastoihteista yhteistyötä.

Lähes kaikissa vastanneissa kunnissa ilmastotyöstä vastaava viranhaltija on ympäristösektorin johtaja. Kahdessa kunnassa vastaavina viranhaltijoina ovat tekniset johtajat ja yhdessä pienessä kunnassa kunnanjohtaja. Vastanneissa kunnissa ilmastotyöhön vuosittain käytettävissä oleva työaika vaihtelee 0,03-10 henkilötyövuoden välillä, eli se on noin yhdestä päivästä kuukautta kohti kymmeneen ilmastomuutoskysymysten kanssa päivittäin työtä tekevän ihmisen työpanokseen. Vastanneista kunnista vain kuudessa oli ilmastotyöhön käytettävissä työaikaa vähintään yhden henkilötyövuoden verran vuosittain ja vain kahdessa kunnassa yli yhden henkilötyövuoden verran.

5.1 Kasvihuonekaasupäästöjen laskeminen ja seuranta

Vastanneista kunnista 20 on hyödyntänyt päästölaskelmissaan Kuntaliiton ja Suomen ympäristökeskuksen kehittämää Kasvener-päästöjenlaskentamallia. Tämän Kasvener-mallin pohjalta pääkaupunkiseudun kunnat ovat kehittäneet myös HILMA-laskentamallin, jossa päästötietoja käsitellään lisäksi hyödynjakomenetelmällä. Muita kuntien päästölaskennassaan hyödyntämiä työkaluja ovat VAHTI-tietokannan tiedot, liikenteen osalta Lipasto-tietokannan tiedot sekä kunnan omien toimintojen päästölaskenta. Kuntien ilmastopäästöjä lasketaan myös kunnan polttolaitoksissa käytetyn polttoaineen laadun ja määrän mukaan, seuraamalla voimalaitosten velvoitetarkkailuja ja kunnan oman laskentamallin avulla.

Vastanneista kunnista ja alueista 14 on tehnyt päästölaskelmat itse. Päästölaskelmat on viidelle kunnalle tehnyt maakunnan liitto, kolmelle energiatoimisto, yhdelle energiayhtiö sekä neljälle konsultti. Hiilineutraalit kunnat –hankkeessa mukana oleville vastanneille kunnille päästölaskelmat on tehnyt Suomen ympäristökeskus. Näiden lisäksi

päästölaskelmia ovat tehneet tamperelainen Ekokumppanit Oy sekä pääkaupunkiseudulla toimiva YTV. Kunnat ovat myös ostaneet päästölaskelmia naapurikunnilta ja teettäneet niitä opinnäytetöinä.

Päästölaskelmia suunnittelee jatkossa tekevänsä vuosittain neljä kuntaa, joka toinen vuosi yksi kunta ja joka kolmas vuosi kolme kuntaa. Yksi kunta suunnittelee seuraavansa päästöjä joka neljäs vuosi, kaksi kuntaa joka viides vuosi ja yksi kunta kymmenen vuoden välein. Muutamalla kunnalla on reaaliaikainen tai viikoittainen päästöseuranta nettisivujen kautta (esimerkiksi co2-raportti.fi). Yksi kunta kertoo tekevänsä päästöseurantaa niinä vuosina kun Kasvener-mallin tietoja päivitetään. Osa kunnista kokee päästölaskelmien tekemisen melko työlääksi. Kunnissa pohditaan myös, mikä olisi sopivin päästöjen laskennan ja seurannan aikaväli, koska isoja muutoksia päästömäärissä ei välttämättä tapahdu vuosittain. Muutama kunta on pohtinut, että päästöjä voisi seurata esimerkiksi valtuustokausittain.

Päästölaskelmien tiedot ovat kuntalaisten saatavissa 22 kunnassa (n=32). Kymmenessä kunnassa kirjallisen raportin saa pyytämällä ja 12 kunnassa päästölaskelmatiedot löytyvät kunnan nettisivuilta. Kysyttäessä ilmastotyön tulosten seurannasta vastanneista kunnista ja alueista seitsemän kertoo antavansa päästölaskelmien tiedot tiedoksi valtuustolle, ja neljä kertoo tekevänsä lehdistötiedotteen. Muutamassa kunnassa tiedot esitellään päättäjille osana laajempaa raporttia, esimerkiksi ympäristötilinpäästöstä tai ilmanlaadunseurantaraporttia tai hyvinvointikertomusta. Kolmessa kunnassa päästöjen kehitystä ei seurata. Neljä vastaajaa ei osaa kertoa kunnan kasvihuonekaasupäästöjen seurannan nykyisestä tilanteesta. Osassa kunnista päästöjen seuranta ja raportointi on mietintäasteella.

Vastanneista kunnissa kymmenessä on nimetty henkilö, jonka vastuualueelle kasvihuonekaasupäästöjen seuranta kuuluu. Vastanneista kunnista ja alueista 21 tällaista asiasta vastaavaa työntekijää ei ole nimetty ja yksi vastaaja ei tiedä asian nykytilannetta kunnassaan. Kunnat tuovat esiin, että päästölaskelmien tulosten tiedottamisessa yksi haaste on kyseisen vuoden päästölaskelmien virallisten tulosten valmistuminen vasta seuraavan vuoden loppupuolella, Kasvener-mallin tarvitsemien tietojen päivittäminen kun vie tovin aikaa. Virallisia päästölaskelmatietoja ei siis kunnilla ole käytettävissään esimerkiksi seuraavan vuoden alussa, mikä voisi olla tietojen tuoreuden ja julkaisemisen kannalta helpoin aika. Kuntien päästöseurannan raportoinnissa ja tiedottamisessa näyttäisi olevan monella tasolla parantamisen varaa.

5.2 Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteet

Vastanneista kunnista yhdellä on ollut ilmastopäästöille valtuuston hyväksymä päästövähennystavoite vuodesta 1994 alkaen, yhdellä vuodesta 2003 ja yhdellä vuodesta 2004 alkaen. Neljässä kunnassa valtuusto on määritellyt päästövähennystavoitteen ensimmäistä kertaa vuonna 2008, viidessä kunnassa päästövähennystavoite on tullut voimaan vuonna 2009 ja kahdessa kunnassa tavoite on tulossa todennäköisesti voimaan tänä tai ensi vuonna. Valtuuston hyväksymää päästövähennystavoitetta on tällä hetkellä siis toteuttamassa vastanneista kunnista ja alueista 12 (n=32). Näistä seitsemässä

päästövähennystavoitteet koskevat koko kunnan aluetta, muissa kunnan omia toimintoja. Valtuustojen hyväksymät päästövähennystavoitteet päästövähennystavoitteensa kertoneiden vastanneiden kuntien osalta on kerätty taulukkoon 3.

Vastanneista kunnista kymmenessä oli valtuuston hyväksymä, voimassaoleva energiansäästötavoite 9 % energiansäästöstä vuoteen 2016 mennessä vertailuvuoden vaihdella vuosien 2005-2008 välillä. Kahdessa kunnassa oli lisäksi hieman pienempi energiansäästötavoite. Tämä 9 % energiansäästötavoite tulee EU:n energiapalveludirektiivistä, jossa on annettu jäsenvaltiokohtainen ohjeellinen 9 % säästötavoite vuosien 2008-2016 välille. Myös kuntien energiatehokkuussopimuksen ja energiaohjelman keskeinen tavoite on yhdeksän prosentin energiansäästö jaksolla 2008-2016. (Väisänen.)

Voimassaoleva energiatehokkuuden parantamistavoite on jatkokyselyn vastausten perusteella vain Helsingillä, jolla on tavoitteena 20 % energiatehokkuuden parannustavoite vuoteen 2020 mennessä, mutta tavoitteen vertailuvuotta ei ollut vastaushetkellä määritelty. Uusiutuvan energian prosentuaalisesti määritelty lisäämistavoite on vastanneista kunnista Uudellakaupungilla, Tampereella ja Helsingillä. Helsingissä lisäystavoite on 20 % vuosien 1990 ja 2020 välillä, Uudessakaupungissa 80 % vuosien 2007 ja 2016 välillä ja Tampereella tavoitteena on, että Tampereen Sähkölaitoksen polttoaineista puun osuus kasvaa 8,5 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä.

Taulukko 3. Valtuustojen hyväksymät päästövähennystavoitteet vastanneiden kuntien osalta

Espoo
-[tavoitetaso päästöissä] 4,3 tonnia CO2-ekvivalenttia asukasta kohden vuoteen 2030 mennessä.
Helsinki
-vähentää päästöjä 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta
Imatra
-sanallinen päästöjä vähennystavoite (ei prosenttia)
Kuhmoinen
-tavoitteena "hiilineutraali kunta" vuoteen 2030 mennessä, noin 80 % vähennystavoite hiilidioksidipäästöissä
Kuopio
-vähentää päästöjä 40 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta
Lahti
-vähentää päästöjä 50 prosenttia vuoteen 2025 mennessä vuoden 1990 tasosta
Lappeenranta
-vähentää päästöjä 30 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta
Lohja
-sanallinen päästövähennystavoite olla hiilidioksidineutraali vuoteen 2050 mennessä

Maarianhamina

-kaupungin valvomista toiminnoista aiheutuvat kasvihuonepäästöt asukasta ja kiinteistökannan neliömetriä kohti ovat vuonna 2012 suuruudeltaan 25 prosenttia alhaisemmat kuin arvioidut päästöt vuonna 2002.

Oulu ja Oulun seutu

-sanallinen päästöjä vähennystavoite (ei prosenttia)

Pori

-vähentää päästöjä 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta

Riihimäki

-sanallinen päästöjä vähennystavoite (ei prosenttia)

Tampere

-vähentää päästöjä 30 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasosta

Turku

-vähentää päästöjä 30 prosenttia vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta asukasta kohti laskettuna

Uusikaupunki

-vähentää päästöjä 30 % vuoteen 2012 mennessä vuoden 2007 tasosta

Vantaa

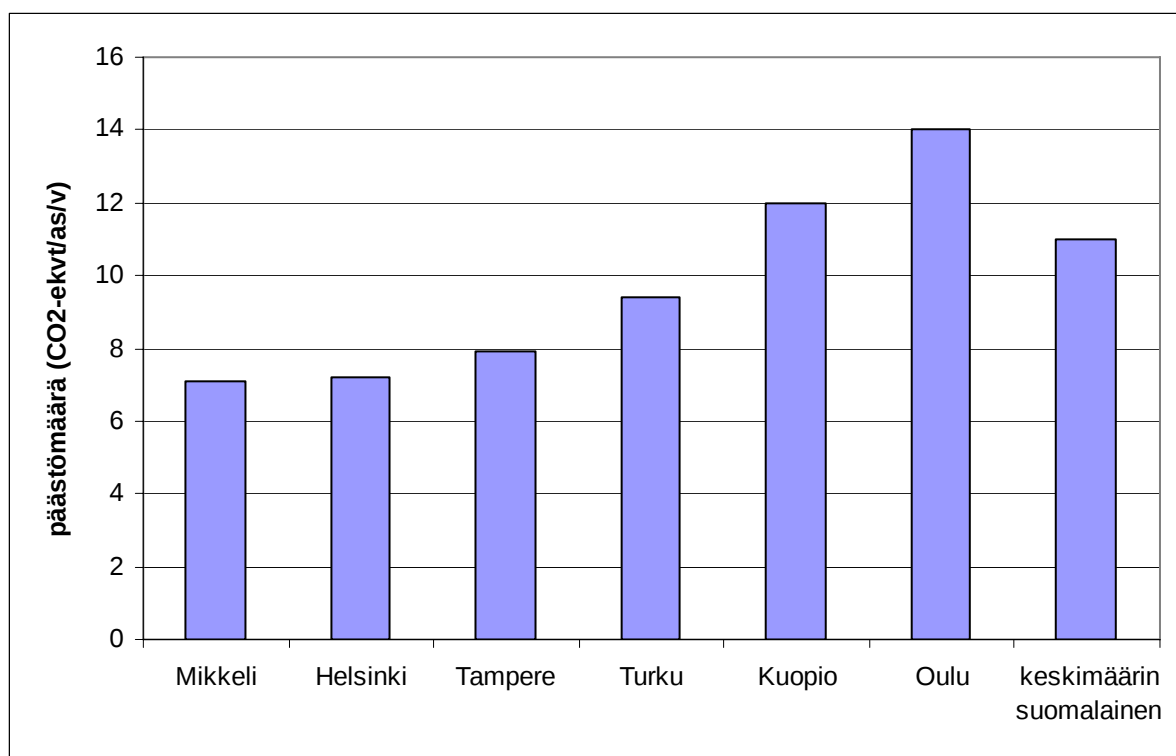
-vähentää päästöjä 5 % vuodessa

Vastanneiden kuntien toimittamien päästötietojen perusteella kulutusperusteisia kasvihuonekaasupäästöjä vuodessa asukasta kohden (tonnia CO₂-ekv/asukas) ovat saaneet vuoden 1990-tasoon verrattuna lasketuksi Helsinki, Kuopio, Mikkeli, Oulu, Tampere ja Turku. Näissä kunnissa on Kuntaliiton ensimmäisen vaiheen kyselyn perusteella tehty suunnitelmallista ilmastotyötä. Taulukossa 4 ja kuvassa 5 on esitetty näiden kuntien viimeisimpien päästölaskelmien kulutusperusteiset kasvihuonekaasupäästöt asukasta kohti. Pienin asukaskohtainen päästömäärä on kyselyn tietojen osalta Mikkeli.

Taulukko 4. Kulutusperusteiset kasvihuonekaasupäästöt asukasta kohti (tonnia CO₂-ekv/asukas/vuosi) päästöjä vähentäneissä kunnissa

kunta	päästö määrä (tonnia CO ₂ -ekvivalenttia/asukas/vuosi)	laskentavuosi
Mikkeli	7,1	2005
Helsinki	7,2	2008
Tampere	7,9	2007
Turku	9,4	2007
Kuopio	12,0	2006
Oulu	14,0	2005
keskimääräinen suomalainen	11 ⁵	2007

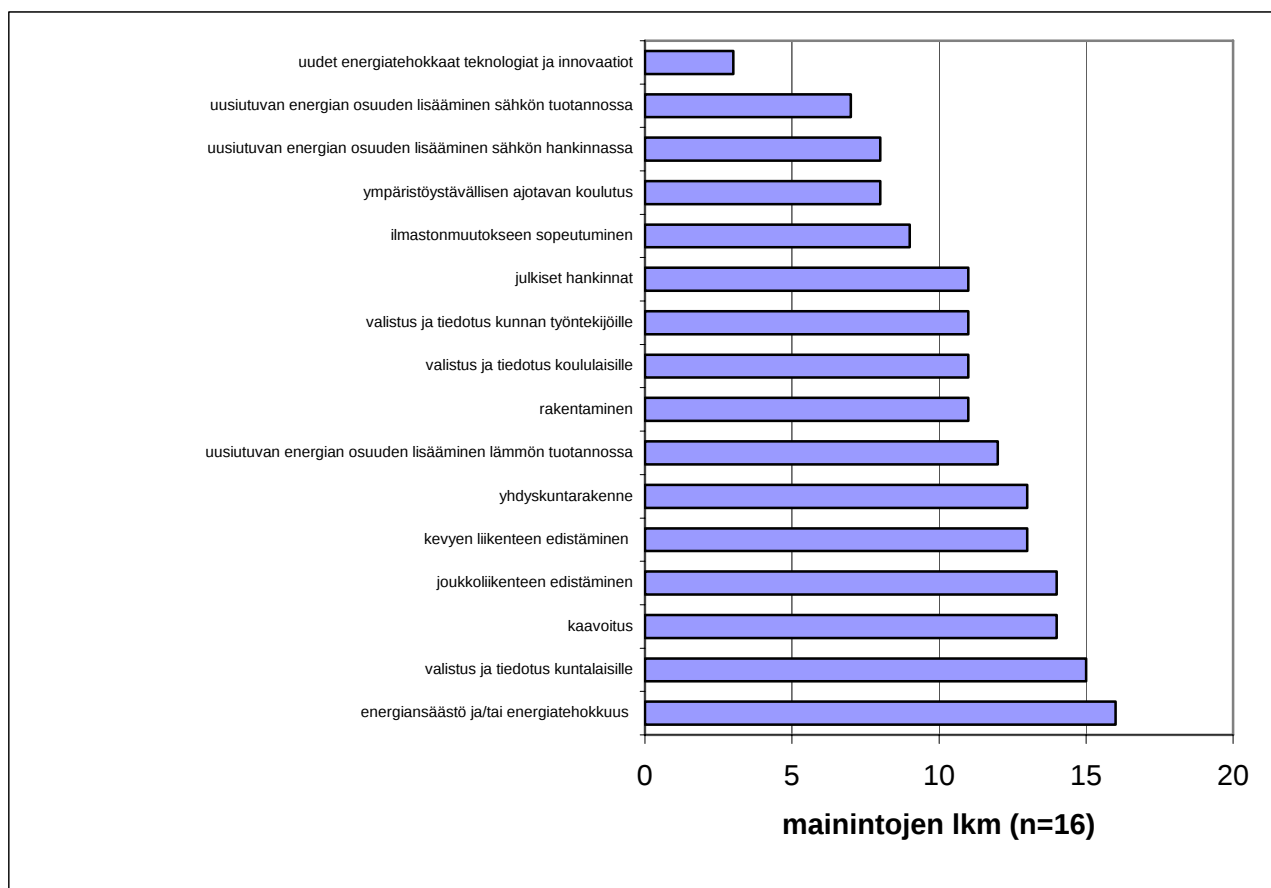
KUVA 5. Kulutusperusteiset kasvihuonekaasupäästöt asukasta kohti (tonnia CO₂-ekv/asukas/vuosi) päästöjä vähentäneissä kunnissa

⁵ lähde: Valtioneuvoston kanslia 2009.

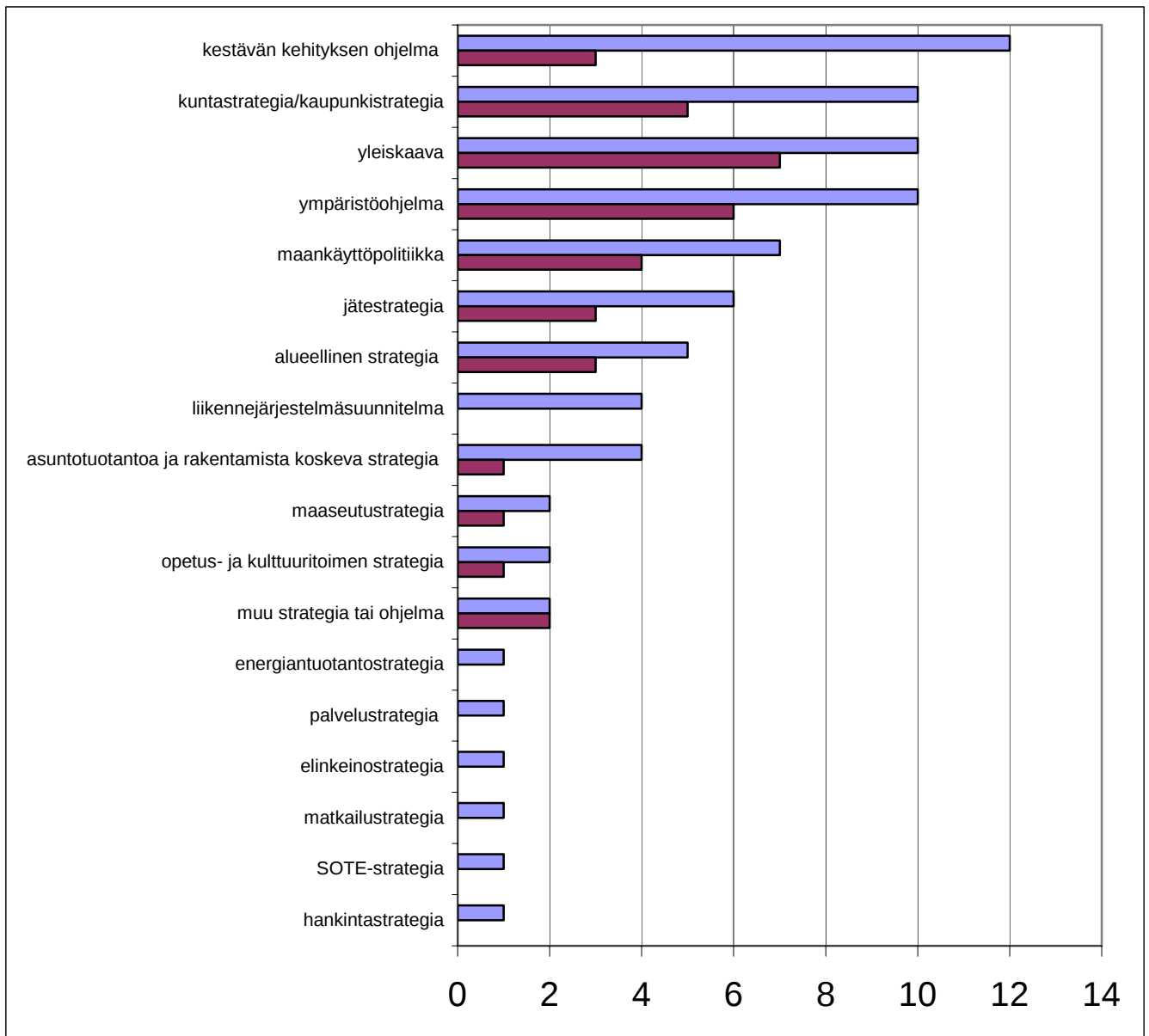
5.3 Ilmastostrategiat ja -ohjelmat

Voimassaoleva ilmastostrategia tai -ohjelma oli vastaushetkellä jatkokyselyyn vastanneista kunnista ja alueista kahdeksalla (n=32). Ne kaikki on hyväksytty valtuustoissa vuosien 2008 ja 2009 aikana. Ilmastostrategiassa tai -ohjelmassa tai muissa kuntien strategioissa tai ohjelmissa on ilmastotyöhön liittyviä tavoitteita vastanneilla kunnilla ja alueilla kuvan 6 mukaisesti. Kuva esittää asian maininneiden kuntien lukumäärää. Yleisimmin kunnat kohdistavat ilmastotyönsä energiansäästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen, kuntalaisille suunnattuun ilmastotiedotukseen, vaikuttamiseen kaavoituksen kautta sekä joukkoliikenteen ja kevyenliikenteen edistämiseen. Myös uusiutuvan energian osuuden lisääminen lämmöntuotannossa on keskeinen tavoite monessa kunnassa. Mielestäni positiivista on se, miten monessa vastanneessa kunnassa strategiatasolla kiinnitetään huomiota ilmastoystävällisiin julkisiin hankintoihin ja myös ilmastomuutokseen sopeutumiseen, koska nämä ovat ilmastokeskustelussa uudempia näkökulmia kuin ”perinteisemmät” energiasektorin tavoitteet. Kuntien strategioissa ja ohjelmissa olevien ilmastonäkökulmien mainintojen lukumääristä on kerrottu tarkemmin liitteessä 2.

KUVA 6. Kuntien strategioissa ja ohjelmissa olevia ilmastonäkökulmia ja näkökulmien mainintojen lukumäärä

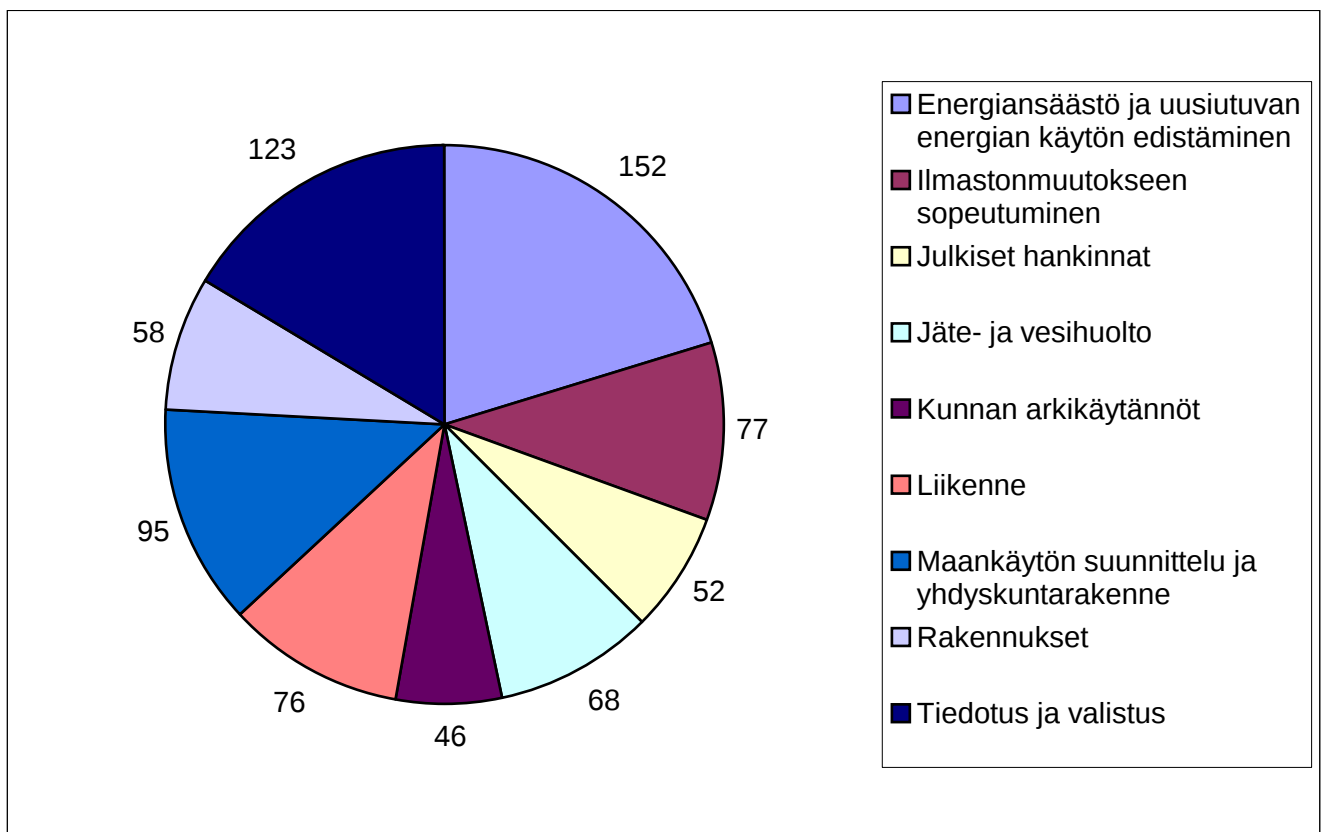
Kunnilta kysyttiin myös, että jos kunnan muissa sektoristrategioissa tai –ohjelmissa ilmastostrategian tai –ohjelman lisäksi on huomioitu ilmastonmuutos, niin mitkä nämä strategiat ovat. Kuvaan 7 ja liitteeseen 3 on kerätty vastausten tiedot siitä, missä kuntien strategioissa ja ohjelmissa ilmastonmuutoksen torjuminen tai ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen on mukana, ja kuinka monen kunnan osalta tällainen tilanne on. Yleisimmin ilmastonäkökulma tulee vastausten mukaan huomioiduksi kestävän kehityksen ohjelmissa, kunta/kaupunkistrategioissa, yleiskaavoissa ja ympäristöohjelmissa.

KUVA 7. Kuntien strategiat ja ohjelmat, joissa mukana ilmastonäkökulma (sininen väri kuvaa ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja punainen väri ilmastonmuutokseen sopeutumisen olevan mukana strategiassa tai ohjelmassa) (n=32)

5.4 Suunnitellut ja toteutetut päästövähennystoimet ja sopeutumistoimet

Kuntia pyydettiin kyselyssä kertomaan myös vähähiilistä yhteiskuntaa luovista toimenpiteistä, joita kunnassa on toteutettu tai valmisteltu. Kuntien toimenpidevalikoimaa on esitelty kuvassa 8 ja liitteessä 4. Samoin kuin kuntien strategiatasolla (ks. edellinen luku), myös kuntien toteutettujen toimenpiteiden joukossa suosituimpia ovat energiantuotantoon ja tiedotukseen liittyvät ilmastotoimet. Toteutettujen ilmastotoimien määrässä vähemmälle jäävät esimerkiksi julkisiin hankintoihin, liikenteeseen, rakennuksiin, ilmastomuutoksen sopeutumiseen ja kunnan arkikäytäntöjen muuttamiseen liittyvät ilmastotoimet. Mielestäni kuvasta voi katsella suuntaviivoja sille, mitkä toimintamuodot tuntuvat ilmastomuutoksen parissa suurimmaksi osaksi oman työn ohessa puurtavista kuntien työntekijöistä tutummilta, ja mitkä toimet tuntuvat vaikeammilta työntekijälle tai "kuntasektorille" vaikuttaa. Pienimpien piirakan palojen kuvaamille ilmastotoimille on kenties tällä hetkellä vähemmän tukea ja myös vähemmän säädösten tai sosiaalisen paineen kautta tulevia muutosvaatimuksia.

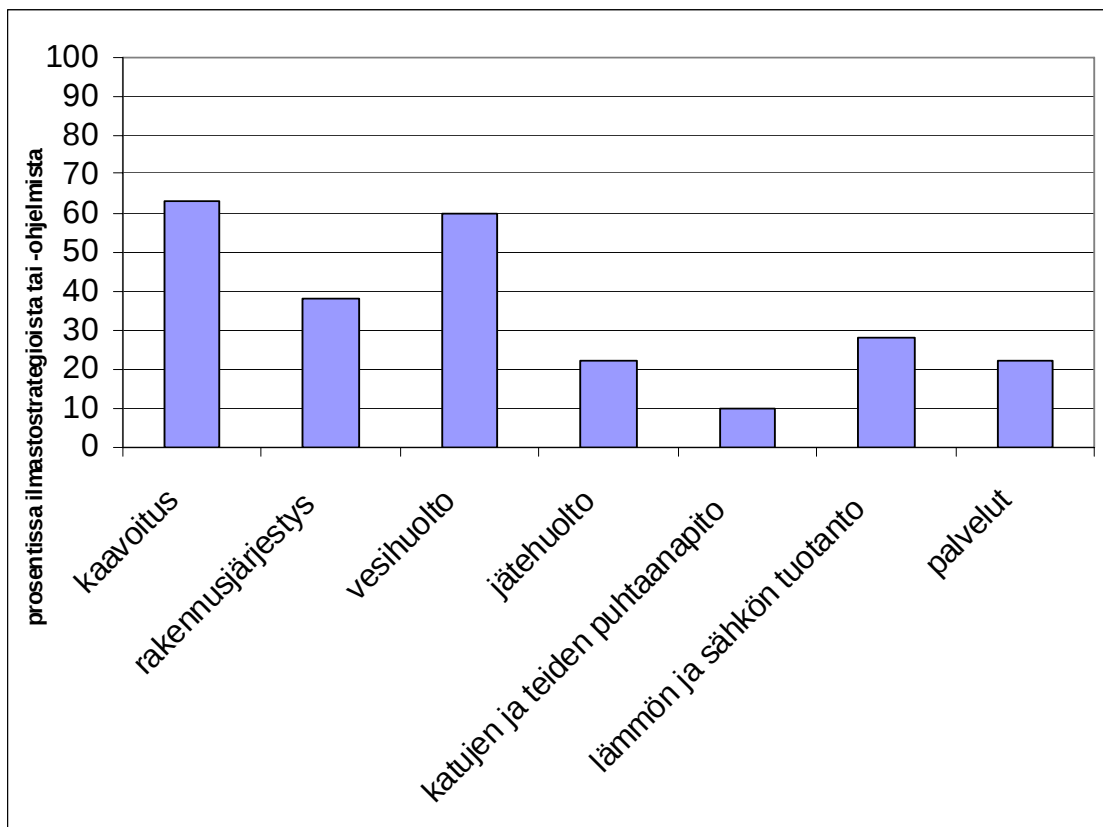

KUVA 8. Kunnissa eri sektoreilla toteutettujen tai valmisteltujen vähähiilistä yhteiskuntaa luovien toimenpiteiden runsaus. Kuvan luvut ovat kunkin otsikon alla mainittujen toimenpiteiden lukumääriä, vastanneiden kuntien lukumäärä on 32.

Suunnitelmallista ilmastotyötä tekeville kunnille lähetetyssä jatkokyselyssä kysyttiin myös kunnissa toteutetuista tai valmistelussa olevista sopeutumistoimista. Alla on kuntien kertomien toteutettujen tai valmistelussa olevien sopeutumistoimien määrät taulukossa 5 ja kuvassa 9. Sopeutumista ja ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautumista on vastausten perusteella kunnissa tehty eniten huomioimalla kaavoituksessa tulvariskit ja tekemällä vesihuollossa varautumissuunnitelma poikkeuksellisten olojen varalta.

Taulukko 5. Kuntien toteuttamien ja valmistelussa olevien sopeutumistoimien määrät

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen (n=32)		
toimi	lkm	prosentti- osuus
kaavoituksessa otetaan huomioon tulvariskit	20	63
rakennusjärjestyksessä otetaan huomioon tulvariskit	12	38
vesihuollossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	19	60
jätehuollossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	7	22
katujen ja teiden puhtaanapidossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	3	10
lämmön- ja sähkön tuotannossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	9	28
palveluiden (esim. koulut, terveyskeskukset) tuottamisen osalta on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	7	22

KUVA 9. Kuntien toteuttamien ja valmistelussa olevien sopeutumistoimien osuudet (n=32)

Ilmastostrategioiden lisäksi kunnissa on joukko muita strategioita, joissa on saatettu huomioida myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen (ks. kuva 7). Ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmaa on sisällytetty muihin strategioihin harvemmin kuin ilmastonmuutoksen torjumisen näkökulmaa. Kuitenkin sopeutumisen näkökulmaakin on sisällytetty muihin strategioihin. Yleisimmin sopeutumisen näkökulma on mukana yleiskaavassa, ympäristöohjelmassa ja kunta- tai kaupunkistrategiassa.

5.5 Organisoituminen ja verkostoituminen

Jatkokyselyyn vastanneista 32 kunnasta ja alueesta yhdellätoista on hallintokuntien yhteinen ilmastotyöryhmä tai vastaava. Viidellä vastanneista tällainen työryhmä on suunnitteilla. Ilmastotyöryhmästä vastaavia toimialoja olivat kunnissa useimmin ympäristötoimi sekä tekninen toimi, mutta myös rakennustoimi, taloustoimi sekä hallinto- ja kehittämisyksikkö saivat mainintoja. Työryhmänä oli esimerkiksi paikallinen kestävä kehityksen työryhmä, energiatehokkuus-työryhmä tai ympäristöalan kehittämishankkeen ohjausryhmä.

Sidosryhmät ovat mukana 13 kunnan ilmastotyössä. Sidosryhminä vastauksissa mainintoja saivat kunnan eri toimialat, yliopistot, sektoritutkimuslaitokset, ympäristökeskukset, maakuntaliitot, jätehuolto-yritykset ja energiayhtiöt, yrittäjäjärjestöt, yritykset, seurakunnat, yhteisöt, asukasjärjestöt, luontojärjestöt sekä Motiva. Asukkaille on

järjestetty ilmastotiedotusta 15 kunnan tai alueen alueella. Vastanneista seitsemän kuntaa kertoo, että asukkaille suunnattua ilmastotiedotusta on suunnitteilla, kahdessa kunnassa tiedotusta on ollut aiemmin, mutta ei tällä hetkellä. Kolmessa kunnassa haluttaisiin tehdä tällä hetkellä ilmastotiedotusta, mutta juuri nyt siihen ei ole resursseja. Vastanneista kunnista 16 asukkailla on ollut jonkinlaisia mahdollisuuksia osallistua kunnan ilmastotyöhön. Yleisötilaisuuksia kunnan ilmastotyöstä on järjestetty 12 kunnassa. Näiden kuntien lisäksi neljässä muussa kunnassa asukkaat ovat päässeet kommentoimaan ilmastotyötä esimerkiksi internetissä. Kahdessa kunnassa asukkaat ovat päässeet osallistumaan työryhmätyöskentelyyn.

Kunnat tekevät ilmastokysymyksissä myös jonkin verran yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa. Vastanneista kunnista kuusi on tehnyt yritysten kanssa yhteistyötä uusiutuvien energialähteiden tuotannon edistämisessä, viisi tarjoaa yrityksilleen energianeuvontaa, viisi kuntaa kannustaa yrityksiä ilmastotoimiin ympäristöpalkinnolla. Neljä kuntaa tukee yrityksiään tuotekehityksessä ja kaksi kuntaa on huomionnut yritysten toiveita ilmastoystävällisempien liikennejärjestelyjen aikaansaamiseksi työntekijöille tai tavarakuljetuksille.

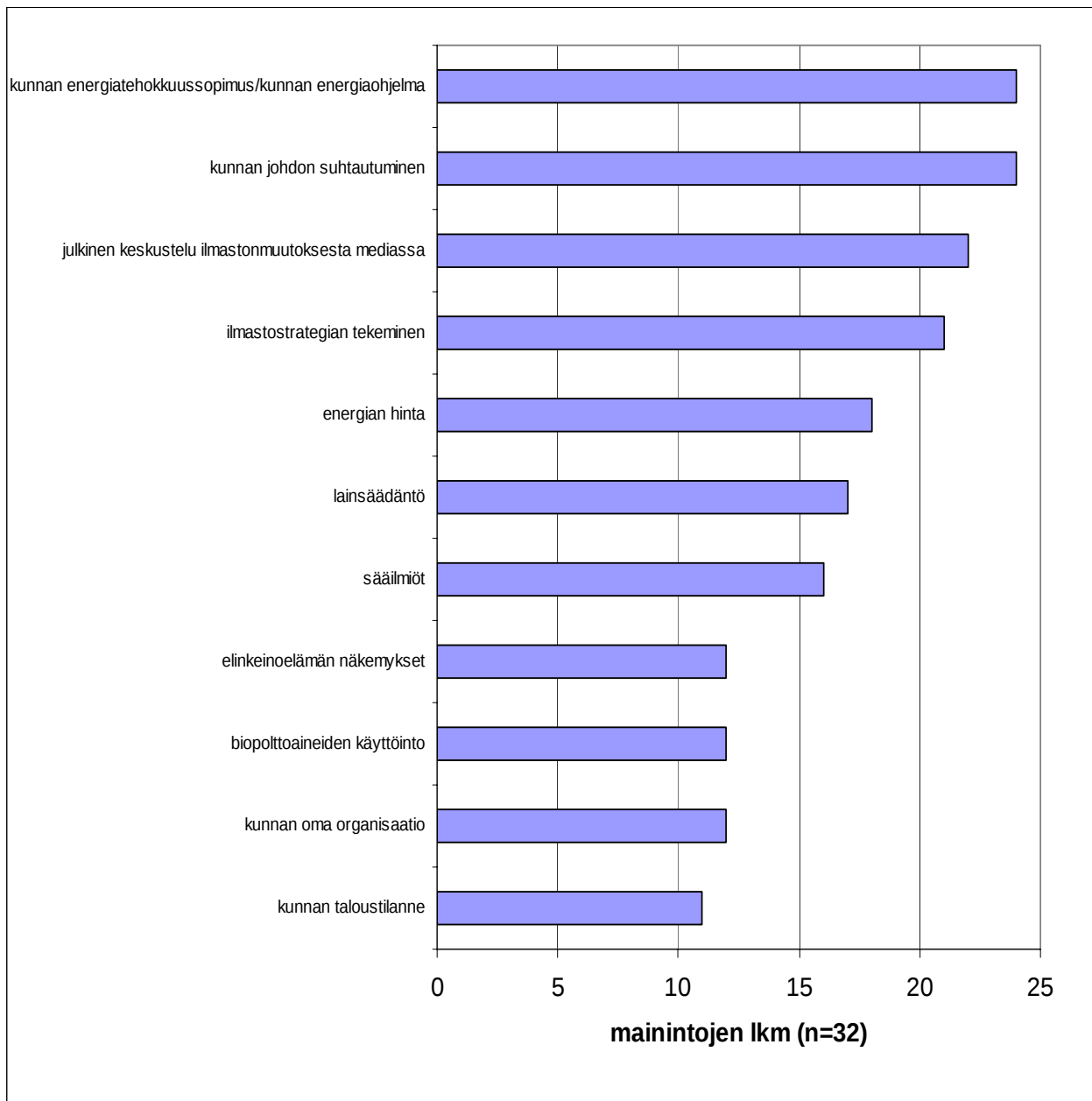
Mielenkiintoista sidosryhmien mukana pitämisessä on se, että yksikään kunta ei ainakaan suoraan mainitse, että luottamushenkilöt, esimerkiksi valtuutetut, olisivat mukana kunnan ilmastotyössä ”työstövaiheessa” tai ruohonjuurivaiheessa. Kuntien ilmastoviestinnässä voisi olla apua myös siitä, jos kunnan viestintäihmisiä pyydetäisiin mukaan ilmastotyöryhmiin, nykyisin viestintäpuoli hyvin usein puuttuu työryhmistä.

5.6 Kokemuksia kuntien ilmastotyöstä

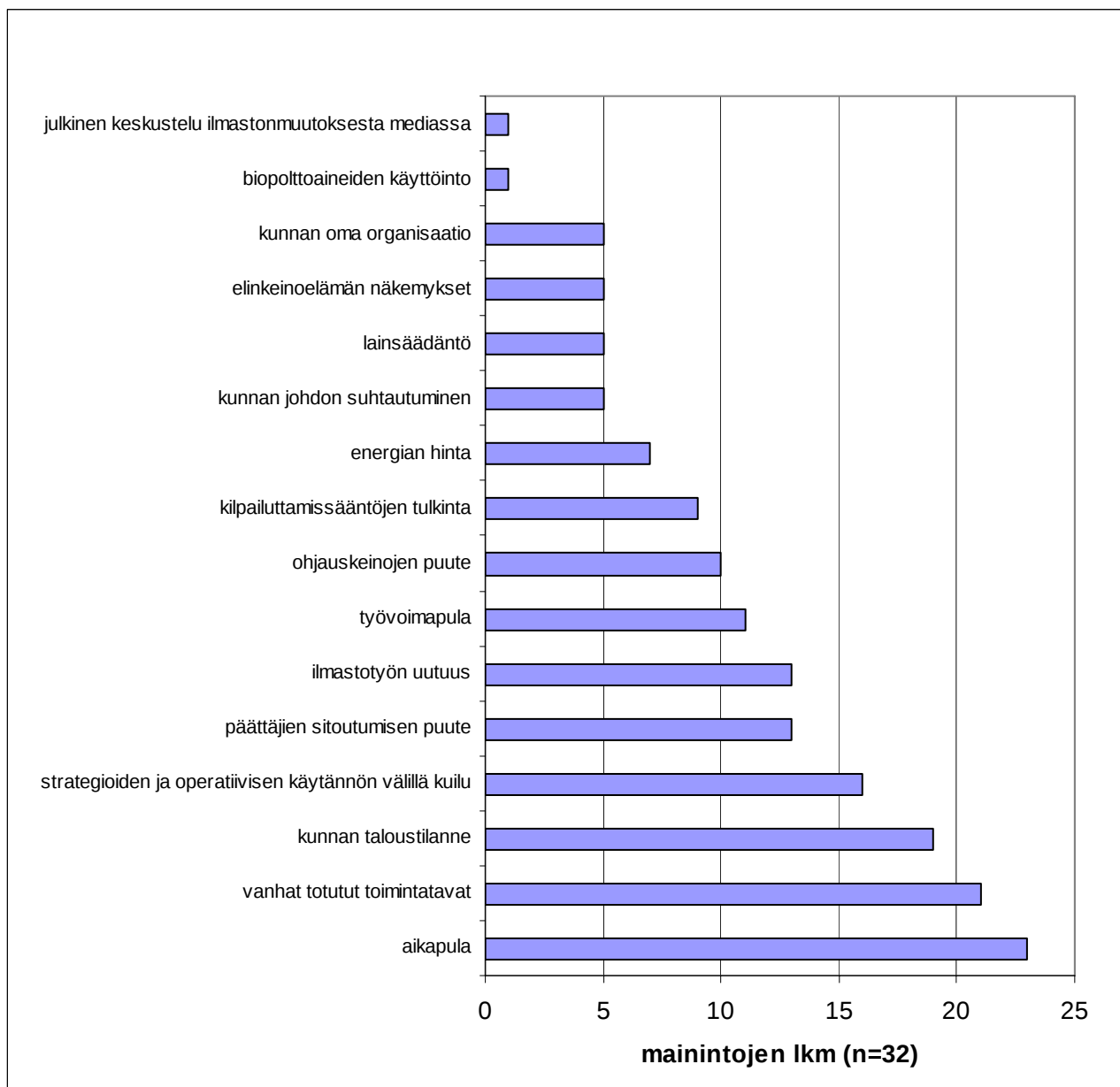
Ilmastokyselyssä kysyttiin kunnan työntekijöiden kokemuksia kunnan ilmastotyötä tukevista ja estävistä asioista valmiiden rastitusvaihtoehtojen avulla. Kunnan ilmastotyötä tukevat ja estävät asiat on kerätty kuviin 11 ja 12 ja liitteeseen 5. Mielestäni huomionarvoista on, miten korkealle ilmastotyötä tukevien asioiden listalla asettuvat kuntien energiatehokkuussopimus ja energiaohjelma, kunnan johdon suhtautuminen sekä kunnan ilmastostrategian tekeminen. Kuntien työntekijät kokevat saavansa nykyisestä tiedotusvälineissä käytävästä ilmastokeskustelusta taustatukea työlleen. Samoin sääilmiöt, joita on koettu Suomessa tai joista on kuultu tiedotusvälineissä, vastausten perusteella lisäävät ihmisten halua toimia ilmastonmuutoksen torjumiseksi. (Kyselystä ei selviä, vaikuttavatko sääkokemukset ilmastoasioita työkseen tekeviin, muihin virkamiehiin, päättäjiin vai kansalaisiin.) Elinkeinoelämän näkemykset ovat suurimmassa osassa vastanneita kuntia kunnan ilmastotyötä tukevia.

Suurimmaksi esteeksi kuntien ilmastotyölle vastaajat kokevat aikapulan. Toiselle sijalle yltävät vanhat totutut toimintatavat ja kolmannelle sijalle rahapula. Monet vastanneet kuntien työntekijät kokevat strategioiden lausumien ja käytännön toimien välillä olevan häiritsevän suuren kuilun. Myös päättäjien sitoutumisen puute ja käytössä olevien ohjauskeinojen riittämättömyys ilmastonmuutoksen hillitsemiseen koetaan ilmastotyön vakavimmiksi esteiksi. Eräs vastaajista kuvaa kuntien ilmastotyön nykytilaa ja ohjauskeinojen tarvetta näin:

"EU:n ja kansallisten ympäristötavoitteiden jalkauttamisessa ollaan alussa. Tarvitaan konkreettisia päätöksiä rajoista, tuista, menetelmistä, että yritykset voivat oikeasti kunnolla panostaa."

KUVA 11. Kunnan ilmastotyötä tukevat asiat

KUVA 12. Kunnan ilmastotyötä estävät asiat

5.7 Ilmastotyön ongelmia ja oppimiskokemuksia

Kyselyn vastausten perusteella kuntien ilmastoasioiden parissa työtään tekevät ihmiset kokevat ongelmaksi ilmastotyön koordinaation puutteen. Tiedonkulun ongelmien vuoksi ei kunnissa aina tiedetä mitä ja kuka missäkin hallintokunnassa tekee. Toisaalta ilmastotyön jalkautuminen useaan hallintokuntaan on rikkauskin, kunhan koordinaatio toimii. Moni

vastaaja kokee kunnan ilmastotyöryhmän tai vaikkapa epämuodollisemmankin verkoston kokoamisen olleen koordinaation parantumisen ja yhteistyöverkostojen synnyttämisen kautta antoisa toimintatapa. Kuntien työntekijät kokevat myös aikansa menevän selvitysten ja ohjelmien tekemiseen ja toivoisivat paperien sijasta enemmän näkyvää tulosta. Vastauksissa tuodaan esiin huoli siitä, että päästöjen laskentaperusteet ovat puutteellisia. Montaa kuntien suunnitelmaa perustellaan ilmastoystävällisyydellä, ilman että asialle on esittää mitään "todisteita", esimerkiksi päästölaskelmia. Monen vertailun tekeminen on myös hyvin vaikeaa, koska asiasta ei ole löydettävissä kuntiin käyttökelpoisessa muodossa olevaa "ennakkotapausta". Työntekijät myös miettivät, miten energiatehokkuus- ja päästövähennystavoitteet konkreettisesti saavutetaan ja miten sovittaa oma toiminta globaalin mittaluokan asian ja kuntien arkipyöritystavan väliin.

Vastaajat kertovat myös onnistumisen ja oppimisen kokemuksista. Ilmastotyöryhmän lisäksi ilmastoihmiset iloitsevat onnistuneesta tiedottamisesta.

"Ensimmäisen ilmastostrategian laatimisen jälkeen toteutettiin laaja viestintäkampanja, jossa itse strategiaa että ilmastomuutosta ja energiansäästöä tuotiin hyvin laajasti esille päättäjille, kuntalaisille ja yrityksille. Tähän oli jonkin aikaa käytössä päätoiminen työntekijä. Tulokset olivat rohkaisevia, kun resursseja oli riittävästi tiedottamiseen."

"Työryhmätyöskentely, mihin on otettu henkilöstön edustajia kaikilta toimialoilta, on ollut erittäin antoisa ja hyväksi havaittu toimintatapa. Henkilöstö on sitoutunut ja on saatu hyviä käytännön ideoita suoraan toimialoilla työskenteleviltä ihmisiltä."

6. Johtopäätökset

Suomessa suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviä kuntia on jo yli sata, eli lähes kolmasosa Suomen kunnista on joukossa mukana. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien määrä on kasvanut viimeisen puolen vuoden aikanakin.

Tämän selvityksen perusteella huolestuttavinta on se, että puolet kaikille Suomen kunnille suunnattuun kyselyyn vastanneista kunnista ei toimi ilmastoasioissa, ainakaan suunnitelmallisesti. Toki näissäkin kunnissa voi tapahtua ilmaston kannalta monia myönteisiä ratkaisuja. Esimerkiksi lämmitysmuotoa voidaan vaihtaa uusiutuvaan paikalliseen puuenergiaan paikallistalouden edistämiseksi ja energiaa säästää taloussyistä, ja samalla ”siinä sivussa” tulla torjuneeksi myös ilmastomuutosta. Mutta kun ratkaisujen ilmastovaikutuksia ei mietitä tietoisesti tai kun ei ole yhdessä valtuustossa sovittua linjausta siitä, että ilmastovaikutusten miettiminen kuuluu myös kuntapäätäjien ja –viranomaisten tehtäviin, on mahdollista tehdä myös ilmaston kannalta haitallisia ratkaisuja huomaamatta.

Kuntien ilmastotyö on Suomessa edelleen hyvin riippuvaista yksilöiden aktiivisuudesta ja harrastuneisuudesta - siitä, että työntekijä tekee oman työnsä pakollisten tehtävien päälle ekstratyötä. Kun miettii, että kansainvälisen tutkijayhteisön työn perusteella ilmastomuutoksessa on kyseessä vakavin ihmiskunnalla tällä hetkellä tiedossa oleva ongelma, on ilmastotyön arvostamisen ja resursoinnin tilanne hätkähdyttävä. Olemassa oleviakaan pieniä resursseja ei välttämättä huomata hyödyntää täysin: Kyselyn perusteella ilmastomuutoksen torjuminen mielletään useissa kunnissa edelleen ympäristösektorin kysymykseksi ja huomaamatta jäävät esimerkiksi energiantuotannon, yhdyskuntasuunnittelun tai elinkeinotoimen päästövähennysmahdollisuudet ja –vastuut. Kyselyssä tulivat esille myös ilmastotyön tiedonkulun ja koordinoinnin pulmat. Ilmastotyön koordinointi ei kunnissa välttämättä ole kenenkään vastuulla.

Selvityksen perusteella vastaajat toivovat kunnan ilmastotyöhön erityisesti tukea kunnan virkamies- ja luottamusjohtolta. Ympäristöjohtamisen tutkimuksissa on monesti todettu organisaation johdon sitoutumisen tärkeys. Siispä Suomen kuntien rohkaisemisessa aktiiviseen ilmastotyöhön yksi tärkeimmistä kohderyhmistä ovat kunnanjohtajat ja kuntien valtuustojen, hallitusten ja lautakuntien puheenjohtajistot ja yksi tärkeimmistä toimenpiteistä heidän kiinnostuksen herättäminen ja ilmastotietojen päivittäminen.

Kuntien päästötavoitteita ja päästölaskelmia vertaillen törmää laajaan kirjoon erilaisia laskentatapoja. Erilaiset laskentatavat voivat tuntua oman kunnan näkökulmasta juuri siihen tilanteeseen räätälöidyltä ja sopivilta, mutta tietojen luotettavuutta ja vertailtavuutta laskentatapojen kirjavuus heikentää. Mitenköhän Kasvener-laskentamallia tulisi kehittää, jotta se vastaisi kuntien nykyisiin tarpeisiin entistä paremmin ja olisi entistä sujuvampi käyttää? Entä voisiko Kuntaliitto suosittaa kunnille tiettyä muotoilua päästövähennysten tavoitteenasetteluun? (Siis kunnat voisivat päättää prosenttitavoitteen itse, mutta esimerkiksi tavoitevuosi, vertailuvuosi tai vähennyksen laskentatapa olisi muotoilultaan yhtenäisempiä.) Ehkäpä tämä päästövähennysten tavoitteenasettelu myös helpottuu, kun saadaan kansainvälisen politiikan tasolla sovittua valtioiden päästövähennystavoitteiden sanalliset muotoilut.

Suomessa ei ole tehty tutkimusta siitä, mitä asukkaat toivovat kuntien ilmastotyöltä. Selvityksen perusteella joissakin kunnissa asukkaat ovat mukana kuntien ilmastotyössä (esimerkkinä Ilmankos -kampanja Tampereen seudulla). Olisikohan asukkaiden näkemyksiä selvittävälle jatkotutkimukselle tai asukkaiden osallistumisen hyvien käytäntöjen selvittämiselle ja levittämiseksi ja ilmastodemokratian edistämiseksi tarvetta?

Hiilineutraalit kunnat –hankkeessa mukana olevien kuntien into tulee kyselyjen vastauksissa esille. Samoin se, että muut kunnat seuraavat innolla hanketta. Yksi pohtimisen paikka voi olla se, miten voisi saada levitettyä HINKU-kuntien intoa ja rohkeutta muihin kuntiin.

Entä millaisia vinkkejä suunnitelmallista ilmastotyötä jo tehneiden kuntien kokemuksista voisi löytää muille kunnille?

Vastauksista voi löytää ainakin tarpeen ilmastotyön suunnitelmallisuudelle, seurannalle ja jatkuvuudelle. Esimerkiksi ilmastopäästöjen laskeminen sinällään ei vielä ilmastomuutosta torju, vaan päästöjen laskemisen ajatuksena on kertoa nykytila ja seurata, mihin suuntaan kunnan päästöt strategioiden ja toimintaohjelmien ja sattumienkin kautta kehittyvät. Yksi vinkki voisi siis olla, että ilmastokysymyksistä päätettäessä sovittaisiin myös päästöjen seurantavälistä ja seurannan vastuutyöntekijästä.

Kuntien vastauksista löytyy monimuotoinen joukko erilaisia päästöjen laskentatapoja. Toinen vinkki voisi olla Kasvener-päästölaskentamallin käyttäminen. Jos ilmastopäästöjä lasketaan samalla mallilla eri kerroilla ja myös samalla mallilla eri kunnissa päästötietojen vertailtavuus paranee ja myös laskelmien tarkkuus paranee.

Kunnat ilmoittavat päästövähennystavoitteitaan myös hyvin eri tavoilla, niin prosenttiosuudet, tavoitevuodet kuin vertailuvuodetkin vaihtelevat. Ehkäpä yksi vinkki voisi olla hyödyntää joko EU:n tai YK:n piirissä ilmastoasioista tehtyjen sopimusten vertailuvuosia omien päästötavoitteiden ilmoittamisessa.

Kuntien ilmastotyön tiedottamisessa on parantamisen mahdollisuuksia. Tiedottamalla tehty hieno työ saadaan näkyväksi ja myös kuntalaiset mukaan ilmastotyöhön. Kuntien virkamies- ja luottamusjohdon sitoutuminen ilmastotyöhön ja tuki ilmastotyölle on vastausten perusteella tärkeimpiä ilmastotyötä kunnissa tukevia asioita. Ehkäpä yksi vinkki kuntien ilmastotyön onnistumiseen voisi olla kouluttaa kunnan virkamiesjohtoa ja luottamushenkilöitä kuntien ilmastotyön mahdollisuuksista.

Kunnat ovat saaneet tiedottamisen ja päästöseurannan ongelmista ja kenties paperiasteelle jääneestä strategiatyöstä huolimatta aikaiseksi huomattavan ison määrän toteutettuja ja valmisteltuja ilmastotoimia hyvin pienillä ihmisresursseilla. Voiko olla mahdollista saada samoilla resursseilla enemmän toimia aikaiseksi, vaikka miten panostaisi suunnitelmallisesti ilmastotyöhön? Toisaalta voi kaikesti kysyä myös niin päin, että miten paljon ilmastomuutoksen torjumisen onnistumisen kokemuksia voikaan olla kuntien panostaessa ilmastotyöhön luvassa, kun nykyväilläkin on päästy jo näin hyvin eteenpäin?

Vielä viimeisenä vinkkinä suunnitelmallisen ilmastotyön tekemiseen voisi olla monessa vastanneessa kunnassa onnistuneeksi koetun ilmastotyöryhmän perustaminen. Ilmastotyöryhmän avulla työn koordinointi ja tiedonkulku voivat parantua ja lisäksi voi syntyä yhteistyöverkosto, eikä ilmastotyö kenties tunnu niin yksinäiseltä tai sirpaleiselta. Kuntien ilmastoviestinnässä voisi olla apua myös siitä, jos kunnan viestintäihmisiä pyydetäisiin mukaan ilmastotyöryhmiin, nykyisin viestintäpuoli hyvin usein puuttuu työryhmistä. Ehkäpä joissakin kunnissa voisi olla mahdollisuuksia ja rohkeutta perustaa ilmastotyöryhmä, johon myös asukkaat ja muut sidosryhmät, luottamushenkilötkin, voisivat osallistua.

Lähteet

Agenda 21 kunnat Suomessa 2009.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;356;1987;67814, viitattu 15.12.2009.

Hakanen, Maija, Luoma, Kalevi & Mynttinen, Marjut 2008. Kuntien ilmastokampanja.

Raportti kyselystä 2008.

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;356;1033;36689;36692, viitattu 13.7.2009

Ilmastomuutokseen sopeutuminen kunnassa.

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;356;1033;36689;68801, viitattu 13.7.2009

International Conference on Cities and Climate Change.

<http://www.unhabitat.org/content.asp?cid=6328&catid=26&typeid=11&subMenuId=0&year=2009>, viitattu 13.7.2009

Kerkkänen Anu 13.11.2008. Puhelinkeskustelu.

Kohti hiilineutraalia kuntaa HINKU. www.ymparisto.fi/hiilineutraalitkunnat, viitattu

14.7.2009

Kuntaliitto 2007. Kunnat ja ilmastomuutos. YTY-teema 2007.

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;356

Kuntien energiatehokkuussopimukset ja energiaohjelma vuosille 2008 – 2016.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;356;1033;38145;127366, viitattu 13.7.2009

Kuntien energiatehokkuussopimus ja energiaohjelma 2008–2016. saatavilla verkossa:

<http://www.motiva.fi/toimialueet/energiatehokkuussopimus/kunta-ala>, sivustoa päivitetty 12.8.2009, viitattu 30.10.2009.

Kuntien ilmastonsuojelukampanja.

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;356;1033;36689;36692, viitattu 13.7.2009

Langlais, Richard, Francke, Per, Nilsson, Johan & Ernborg, Fredrik 2007. Turning Point on Climate Change? Emergent Municipal Response in Sweden: Pilot Study. Nordregio.

<http://www.nordregio.se/Files/wp0703.pdf>

Local Government Climate Roadmap. <http://www.iclei.org/index.php?id=climate-roadmap>, viitattu 13.7.2009

Luoma Kalevi 15.7.2009. Sähköpostiviesti.

Motiva (KEO) 2008-2016: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät.

http://www.motiva.fi/toimialueet/energiatehokkuussopimus/kunta-ala/%28keo%29_2008-2016_liittyneet_kunnat_ja_kuntayhtymat. Sivu päivitetty 10.12.2009, viitattu 13.1.2010.

Motiva (KETS) 2008-2016: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät.

http://www.motiva.fi/toimialueet/energiatehokkuussopimus/kunta-ala/%28kets%29_2008-2016_liittyneet_kunnat_ja_kuntayhtymat. Sivu päivitetty 5.11.2009, viitattu 13.1.2010.

Miten kunta voi vähentää kasvihuonepäästöjään?

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;356;1033;36689;37941, viitattu 13.7.2009

Naturskyddsföreningen 2008. Klimatindex för kommuner 2007.

http://www.naturskyddsforeningen.se/upload/Foreningsdokument/Rapporter/rapport_klimatindex.pdf

Nordregio 2008. Ilmastomuutoksen aiheuttamat hätätilanteet ja Euroopan kunnat: Sopeutumis- ja varautumisohjeet. <http://www.nordregio.se/munires/Finnish.pdf>

Portaalista työkaluja ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;356;1033;36689;36692;49909#7., viitattu 14.7.2009

Svensk- och tvåspråkiga kommuner.

http://www.kommunerna.net/k_perussivu.asp?path=255;264;522;86413;19599;30127;141970&print=true, sivu päivitetty 28.12.2009, viitattu 13.1.2010.

Tervetuloa ilmasto ja energia –palveluun. <http://www.kunnat.net/ilmastoenergia>, viitattu 14.7.2009

The City Climate Catalogue. <http://www.iclei-europe.org/index.php?id=6860>, viitattu 13.7.2009

Tilastokeskus. Väestötietoja kunnittain ja seutukunnittain.

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;374;36984;148786, viitattu 13.1.2010

Valtioneuvoston kanslia 2009. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta: kohti vähäpäästöistä Suomea. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 28/2009. saatavilla verkossa http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j28-ilmasto-selonteko-j29-klimat-framtidsredogorelse-j30-climate_/pdf/fi.pdf, sivu 29. viitattu 16.10.2009

Väisänen, Heikki. Velvoitteet energiankäytön

tehostamisesta julkisella sektorilla. Työ- ja elinkeinoministeriön alustus energiatehokkuussopimuksista. saatavilla verkossa, http://www.motiva.fi/files/139/tem_vaisanen.pdf, viitattu 30.10.2009.

Liitteet

Liite 1. Kuntien konkreettisia päästövähennystoimia

Energiansäästö mukana taloussuunnittelussa. Maakaasua käytetään pienlämpökeskuksissa. (Lähiseudulla myös muuta: Valkeakosken energia tehnyt hakelaitoksen, Urjalassa hakelaitos tuottaa kaukolämpöä, Kylmäkoskella vankilan lämpölaitos muutettu hakkeelle.) [Akaa]

Hakelämpölaitosten rakentaminen (Askola ja Pukkila), kaukolämpöverkoston rakentaminen myös pientaloalueelle (Pukkila), liittymispakko tontinluovutusehtojen kautta. [Askola, Pukkila]

Kunnan kiinteistöissä puupolttoainetta. Kaukolämmön tuotantoa yhdessä teollisuuden kanssa jätteistä ja kotimaisista polttoaineista. Rakennusten lämmitys- ja sähköenergian säästöön kiinnitetty huomiota. [Eura]

Kaupungin omistama Haminan Energia Oy on lisäämässä tuulivoimatuotantoa. Maakaasuverkostoa laajennetaan parhaillaan. [Hamina]

*-Hallintokunnista 80% tehnyt energiansäästösuunnitelman
-Pääosa kaupungin kiinteistöistä katselmoitu
-Helenin energialupauskampanja www.energianeuvoja.fi
-Energiaa Tokaluokkalaisille kampanja vuosittain
-Energiansäästöviikon kampanja vuosittain
-Display-merkki otettu käyttöön
-Katri Valan lämpöpumppulaitos
-Gardeniassa otettiin käyttöön kasvatusmielessä pieni tuulivoimala
-LänsiMetro aloitetettu
-ratikkaliikennettä kasvatettu (mm. uusi linja 9)
-Jäteveden biokaasun tuotanto
-Kaupunkipyörät (uudet 2010)
-Lisäksi huomattava määrä suunnitelmia, jotka toteutuvat lähivuosina (maankäyttö, matalaenergiarakentaminen, uusiutuvien lisääminen, vähäpäästöisten ajoneuvojen edistäminen) [Helsinki]*

Kaatopaikkojen sulkeminen (Huittinen ja ent. Vampula). Biovoimalaitos (VamBio) rakenteilla. Luvat myönnetty kahdelle isolle tuulivoimalalle. Kaukolämpölaitoksen verkostoa laajennettu ja varavoimalassa siirrytty raskaasta polttoöljystä kevyeen polttoöljyyn... [Huittinen]

Kaukolämpöverkostoa laajennetaan jatkuvasti. Mukaan otetaan myös omakotitaloja. [Hyrnsalmi]

Kunnanviraston ja vanhainkodin lämmityksessä on siirrytty öljystä hakelämmitykseen. [Hämeenkoski]

Energiastrategian tavoitteiden käynnistys menossa. Ympäristötilinpäätös. Ympäristöfoorumi ilmastoasioista. Erilaisia teematapahtumia. [Hämeenlinna]

2000-luvulla kunta on toteuttanut kaksi kotimaiseen polttoaineeseen perustuvaa kaukolämpölaitosta ja yksi uusi on suunnitteilla. Kunnassa ei ole aikaisemmin ollut kaukolämpölaitoksia. Yleinen energian säästöön tähtäävä kiinteistötoimen seuranta ja kehittäminen. Sähköisten viestimien ja kokoustekniikan käyttöön otto. [Inari]

Meillä on tehty energiakatselmukset ja kunnan omien kiinteistöjen energiatehokkuutta on parannettu ja yksi uusi päiväkotikäyttöön käyttää maalämpöä. Suunnitelmissa on lisäksi korvata vanhat öljykattilat jollain muulla energiamuodolla. [Kaarina]

Kunnan omistamista kiinteistöistä noin 95 % lämmitetään puupohjaisilla polttoaineilla tuotetulla kaukolämmöllä. [Karstula]

Esim. tietokoneiden ja valaistuksen sammuttamisen ohjeistus [Keuruu]

Öljylämpölaitokset on muutettu hakkeelle. Sähkölämmitystaloja on muutettu maalämmölle. [Kontiolahti]

Energiayhtiö lisännyt määrätietoisesti uusiutuvien polttoaineiden käyttöä: jäte- ja biopolttoaineet, tuulienergia, kaatopaikkakaasun hyödyntäminen. Kaupunki käynnistänyt hankkeen (EkoKotka), jonka avulla kehitetään kaupungin kokonaisvaltaista ympäristöasioiden huomioon ottamista, erityisenä painotuksena ilmastonmuutoksen haaste. Em. liittyen käynnistynyt kaupungin henkilökunnan koulutushanke (Ekotukihenkilöhanke). Satamayhtiö kehittää aktiivisesti ympäristöasioiden huomioon ottamista kaikessa toiminnassaan EkoKotkaa tukevalla Ecoport-hankkeella. [Kotka]

Ala-asteen koulun, päiväkodin ja vanhusten palvelutalon lämmitys vaihdettiin huhtikuussa 2009 kevyestä polttoöljystä hakkeelle, öljysäästö 50.000 litraa vuodessa. Kuntakeskuksen kaukolämpöverkko yhdistetään tammikuussa 2010 Koskipower Oy:n puuteollisuusjätteellä toimivaan voimalaitokseen, kevyttä polttoöljyä käytetään 220.000 litraa vähemmän vuodessa. [Kärkölä]

Kierrätyspolttoaineen kaasutus vähentänyt hiilen käyttöä 10 % (Lahti Energia). Kaatopaikan metaanikaasupäästöt vähentyneet yli puolella, kaatopaikkakaasua käytetään myös teollisuuslaitoksen lämmitykseen (Hartwall). [Lahti]

Paperin kierrätys, hankinnoissa esillä, kuluttamistiedotusta, kunnan työntekijöille Valonia järjestänyt koulutusta. [Laitila]

Bensalla käyvä auto on vaihdettu dieselkäyttöiseen. Päiväkodin lämmityksessä on siirrytty öljystä maakaasuun. Kuntakeskuksen öljylämmityksen vaihtamista biolämpövoimalaan suunnitellaan.⁶ [Lemland]

⁶ Bytt bensinbil mot dieseldriven. Ändrat uppvärmning av ett daghem från olja till jordvärme. Planerar byte från oljeeldning till biovärmecentral i kommuncentrum. [Lemland]

Lämmitysjärjestelmiä muutettu öljystä kaukolämpöön. Rakennusten peruskorjauksia (mm. ikkunoiden uusimisia). Kiinnitetty huomiota lämmitysjärjestelmien toimintaan; mm. säädetty uudelleen. Energiakartoituksia tehty vuosittain muutamissa kohteissa. [Lempäälä]

Tärkein on 2000-luvulla tehty hakelämpölaitoksen laajentaminen. Kunnan kiinteistöissä (esim. vanhainkoti) on siirrytty öljylämmityksestä kaukolämpöön. [Lieto]

Energiankulutusta seurataan ja henkilöstöä ja päättäjiä osallistutetaan tiedottamalla säännöllisesti tilanteesta. Kaupungin verkkosivustolla henkilöstölle tiedotetaan energiansäästötoimenpiteistä. Samalla päättäjät saavat hyvän tietopohjan päätöksilleen. Maarianhaminassa on myös käynnissä energiansäästökilpailu vuosina 2002-2009.⁷[Maarianhamina]

- *Energiantuotantoa muutettu 1990-luvulta alkaen. Kunta omistaa 100 % Etelä-Savon Energiasta ja energiayhtiö lisännyt puun käyttöä.*
- *Kouluja ja vanhainkoteja, joita lämmitetään puulla.*
- *Jätehuollossa jätteiden lajittelu kohentunut ja kaatopaikkakaasua hyödynnetään sähköksi.*
- *Pyöräteitä kohennettu ja laajennettu.*
- *Tiedostettu, että hankinnoilla voi vaikuttaa ilmastonmuutoksen torjuntaan.*
- *Ruokapalveluissa edistetään lähiruokaa ja luomua.*
- *Energiansäästöä edistetty edellisessä energiansäästösopimuksessa, KTMn kanssa solmitussa*
- *ESCO-hankkeena toteutettu kaupungin virastotalon lämmöntalteenotto.*

[Mikkeli]

Tehty energiansäästötoimia ja pienennetty kunnan energian kulutusta. Tehty kunnalle ekologisen jalanjäljen laskelmat, jotta tehtäisiin nähtäväksi, mistä päästöt johtuvat –suuri osa päästöistä johtuu liikenteestä. Kunnassa satsattu raideliikenteeseen (mm. oikorata, uusi rautatieasema, liityntäparkkipaikkoja laajennettu). Ilmastonäkökulmat yritetään huomioida kaavoituksessa, hajakentämistä yritetään vähentää, mutta se on vaikeaa. [Mäntsälä]

Rakennettu Fortum Oy:n lämpölaitos, joka tuottaa kuumaa höyryä paikalliselle teollisuuslaitokselle ja lauhdelämpö syötetään kunnan kaukolämpöverkkoon. Lämpölaitoksen polttoaineena on puuhake (75%) ja teollisuuslaitoksen kuitukangasjäte (25%). Laitoksen myötä poistettiin käytöstä teollisuuslaitoksen 13 kevytöljykattilaa ja kunnan raskasöljyllä toiminut lämpölaitos. [Nakkila]

Liittyminen energiatehokkuussopimukseen ja siihen liittyvien toimien nopea aloitus. [Nokia]

⁷ Att kontinuerligt följa upp energiförbrukning, engagera personal och politiska beslutsfattare genom ständigt aktuell information om läget på stadens webbsidor uppmärksamgörs personalen på energisparåtgärder samtidigt som beslutsfattarna får ett bra underlag för sina beslut. Bl. a. pågår energispar-tävling inom Mariehamns stad, som omfattar perioden 2002 - 2009. [Mariehamn]

Tehty uusiutuvien energialähteiden potentiaalin kartoitus. Aluelämpökeskuksen kattila muutettu hakekattilaksi. [Nousiainen]

Lämpökeskusten pääpolttoaineeksi muutettu puuperäiset polttoaineet. Kiinteistöjen energiansäästötoimia ja kartoituksia tehty. [Orivesi, Juupajoki]

Kunnan kiinteistöissä on kunnan kaikissa kolmessa osassa siirrytty öljylämmityksestä hakelämpökeskuksiin.⁸ [Pedersöre]

Kaukolämpölaitoksen rakentaminen kirkonkylälle. Rakenteilla Pyhän matkailukeskukseen. Energiaa säästävät laitehankinnat. Maalämpöjärjestelmien rakentaminen kunnan kiinteistöihin. [Pelkosenniemi]

Lähes kaikki kunnan kiinteistöt kaukolämpöverkossa, kaukolämpöverkosto laajennetaan jatkuvasti. [Pietarsaari]

Tehty energian säästön toimintasuunnitelma ja liitytty kuntien energiaohjelmaan. Maankäytön suunnittelussa huomioidaan ilmastotavoitteisiin liittyvät asiat, esim. hajarakentamiselle ei ole juuri annettu lupia. Pirkkala liittyy mukaan Tampereen kaupungin hallinnoimaan Ilmankos-kampanjaan (www.ilmankos.fi). [Pirkkala]

Kunnan omistamista kiinteistöistä n. 80 % on 1990-luvun loppupuolelta lähtien muutettu öljyn sijasta hakelämpökattiloilla lämpiäviksi. [Pomarkku]

Kaukolämpöratkaisut. Kaavoitus/yhdyskuntarakenneratkaisut (hypermarketit keskustaan). Kunnan kiinteistöjen energiasäästöratkaisut. [Rauma]

KTM:n energiansäästösopimuksessa oltu mukana v. 2000 alkaen. Jätevedenpuhdistamon biokaasut hyödynnetään lämpönä ja sähköinä. Sähkö- ja öljylämmitteisiä rakennuksia on liitetty kaukolämpöverkkoon, Riihimäen kaukolämpö tulee lähes kokonaan Ekokemiltä (jäte-energiaa). Maalämpöä hyödynnetään Herajoen koulun lämmityksessä. Jne. [Riihimäki]

Kiinteistöjen energiakatselmusten kautta on etsitty energiansäästöjä. Laaditaan parhaillaan energiatehokkuussopimukseen liittyvää toimintasuunnitelmaa sekä uusiutuvan energian kuntakatselmusta. [Saarijärvi]

Olemme äskettäin tehneet ensimmäisen energiataarkastuksen yhdessä kiinteistöistämme, ja ryhdymme toimenpiteisiin tarkastuksen pohjalta. Olemme yleisesti laskeneet lämpötilaa kiinteistöissämme ja muun muassa tarkistaneet ilmastointiaikoja. Kun kunta viimeksi osti auton, sen päästöt tarkastettiin⁹. [Saltvik]

⁸ Övergått från uppvärmning med olja till flisvärmecentraler för kommunens fastigheter i alla tre kommunedklarna. [Pedersöre]

⁹ Vi har nyligen energibesiktat den första av våra fastigheter varefter åtgärder kommer att vidtas. Över lag har vi sänkt temperaturen i våra fastigheter och sett över tiderna för ventilation mm. Då kommunen senast köpte en ny bil besiktades utsläppen. [Saltvik]

Kattava kaukolämpöverkko ja bioenergian (lähinnä hakkeen) käyttöön perustuva energiantuotanto (kuitenkin varalaitokset huippukulutuksen aikana käyttävät öljyä). Pakkasjaksojen ulkopuolella hakelaitos tuottaa kaukolämmön ohella sähköä. [Savonlinna]

Siikalatvan kunnan Piippolan taajamaan rakennetaan parhaillaan aluelämpökeskusta ja 2 km uutta verkostoa. [Siikalatva]

Kunnassa on kaksi tuulivoimalaa, jotka tuottavat sähköä enemmän kuin kunnassa kuluu. [Sottunga]

Kunnan omistamista kiinteistöistä ainakin 70 % on kaukolämpöverkossa. Erääseen kouluun tulossa hakelämmitys. Tehty energiansäästötoimia, mm. säätötoimia ja energiatehokas ulkovalaistus ollut käytössä kunnassa jo lähes 20 vuotta. [Tuusula]

Kaukolämpöverkon laajennus. Tuulivoiman rakentaminen. Ylijäämälämmön hyväksikäyttö. Kaupungin kiinteistöjen ajantasainen energianmittaus ja säätö. Prosessilämmön talteenotto teollisuushalleissa. Maalämmön käyttöönottoa asuntorakentamisessa. Varaavien takkojen rakentaminen useimpiin uusiin kohteisiin. Bioöljyn valmistaminen kalanperkuista. Kaatopaikan kaasujen soih tupoltto. [Uusikaupunki]

Katuvalaistusta vähennetty, energiakatselmukset tehty kaikissa kaupungin omistamissa kiinteistöissä, koulutusta energiaa säästävästä ja vähäpäästöisestä ajotavoista osalle teknisen viraston henkilöstöä. [Varkaus]

Kunnan omistamia kiinteistöjä lämmitetään kaukolämmöllä, joka tuotetaan puuhakkeella. Muutos on tapahtunut muutaman viime vuoden aikana. [Vesanto]

Suurin osa kunnan omistamista isoista kiinteistöistä lämpiää hakkeella (Kirkonkylän ja Ylämäen koulut, terveyskeskus mm.). [Vesilahti]

Liite 2. Kuntien strategioissa ja ohjelmissa olevia ilmastonäkökulmia ja näkökulmien mainintojen lukumäärä

- energiansäästö ja/tai energiatehokkuus	16
- valistus ja tiedotus kuntalaisille	15
- kaavoitus	14
- joukkoliikenteen edistäminen	14
- kevyen liikenteen edistäminen	13
- yhdyskuntarakenne	13
- uusiutuvan energian osuuden lisääminen lämmön tuotannossa	12
- rakentaminen	11
- valistus ja tiedotus koululaisille	11
- valistus ja tiedotus kunnan työntekijöille	11
- julkiset hankinnat	11
- ilmastonmuutokseen sopeutuminen	9
- ympäristöystävällisen ajotavan koulutus	8
- uusiutuvan energian osuuden lisääminen sähkön hankinnassa	8
- uusiutuvan energian osuuden lisääminen sähkön tuotannossa	7
- uudet energiatehokkaat teknologiat ja innovaatiot	3

Liite 3. Kuntien strategiat ja ohjelmat, joissa mukana ilmastonäkökulma

strategia tai ohjelma	ilmaston- muutoksen torjuminen mukana	ilmaston- muutokseen sopeutuminen mukana
kuntastrategia/kaupunkistrategia	10	5
yleiskaava	10	7
maankäyttöpolitiikka, maankäyttöstrategia, maapoliittinen ohjelma tai vastaava	7	4
energiantuotantostrategia	1	0
liikennejärjestelmäsuunnitelma	4	0
palvelustrategia tai –ohjelma	1	0
elinkeinostrategia tai –ohjelma	1	0
kunnan kestävän kehityksen ohjelma tai ns. paikallisagenda	12	3
matkailustrategia	1	0
maaseutustrategia	2	1
asuntotuotantoa ja rakentamista koskeva strategia tai –ohjelma	4	1
jätestrategia tai jätepoliittinen ohjelma	6	3
ympäristöohjelma	10	6
opetus- ja kulttuuritoimen strategia, sivistyspoliittinen ohjelma tai vastaava	2	1
SOTE-strategia	1	0
hankintastrategia	1	0
kuntien yhteinen alueellinen strategia (esim. seudulliset ilmasto- ja ympäristöstrategiat)	5	3
muu strategia tai ohjelma	2	2

Liite 4. Vähähiilistä yhteiskuntaa luovia kuntien toimenpiteitä

Vähähiilistä yhteiskuntaa luovia kuntien toimenpiteitä, joita kunnissa toteutettu tai valmisteltu ja mainintojen määrä kyselyn vastauksissa (kpl)

Rakennukset	58
- kunnan remontoimissa omistamiaan rakennuksia energiatehokkuutta parannettu	22
- kunta tiedottanut rakennusten energiatehokkuuden parantamiseen saatavista avustuksista	22
- kunnan ohjauksen tuloksena rakennettu matalaenergiataloja tai passiivienergiataloja	5
- kunta kannustanut asukkaita lämmitystavan vaihtamiseen uusiutuviin (esim. lämpöpumppujen käyttöön)	5
- kunta maan luovuttajana tai vuokranantajana edellyttänyt rakennuksilta energiatehokkuutta	3
- muut toimet	1
Maankäytön suunnittelu ja yhdyskuntarakenne	95
- asumisen ja työpaikkojen sijoittumisessa pyritään liikennetarpeen vähentämiseen	25
- joukkoliikenteen edellytykset otetaan huomioon rakentamisen sijoittelussa	21
- kaupan yksiköiden sijoittumisessa pyritään liikennetarpeen vähentämiseen	19
- energiatehokkaita asuinalueita rakennettu tai suunniteltu	14
- asemakaava-alueen ulkopuolista hajarakentamista pyritään rajoittamaan määrätietoisesti	14
- muut toimet	2
Energiansäästö ja uusiutuvan energian käytön edistäminen	152
- kunnan kaukolämpöverkkoa laajennettu	27
- kaukolämmön tuotannossa käytetään uusiutuvia energianlähteitä	22
- kunnan rakennuksissa valaistusta muutettu energiaa säästäväksi	17
- kunnan käyttämästä lämmöstä osa tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä	16
- jätteestä tuotetaan energiaa (esim. biokaasu)	16
- energiansäästöllä saavutettu kustannussäästöjä	15
- koulun, sairaalan, vanhainkodin tms. kunnan rakennuksen lämmitysenergia tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä	13
- tuulivoiman, metsähakkeen tai muun uusiutuvan energian tuotannon lisäämiseksi tehty suunnitelmia	13
- kunnan käyttämästä sähköstä osa tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä	10
- muut toimet	3
Liikenne	76
- kevyen liikenteen väyliä rakennettu lisää	25
- joukkoliikenteen toimivuuden kehittämiseen panostettu	18
- kunta tukee joukkoliikennettä tariffituella	15
- kutsujoukkoliikennettä järjestetty (esim. ikäihmisille)	15
- joukkoliikenne käyttää ilmastoystävällisiä polttoaineita	2
- muut toimet	1

Jäte- ja vesihuolto	68
- kierrättämiseen ja/tai lajitteluun kannustettu, esim. kampanjalla tai perustamalla kierrätyskeskus	24
- kaatopaikkakaasu hyödynnetään energiaksi	19
- jätevesiliete mädätetään biokaasuksi	9
- kunnan siivoushenkilökunnalle tai vahtimestareille järjestetty koulutusta ilmastönäkökulmista	6
- veden säästöön kannustava kampanja järjestetty	6
- muut toimet	4
Kunnan arkikäytännöt, henkilöstön arjen ilmastoystävälliset vaihtoehdot	46
- autojen yhteiskäyttöä	11
- virkapyöriä	10
- ympäristöystävällisen ajotavan opetusta	9
- videokokouksia	6
- kannustusta työsuhdematkalipun käyttöön	5
- lentomatoista päästömaksun maksamiskäytäntö	1
- muut toimet	4
Tiedotus ja valistus	123
- kouluja on mukana ympäristöohjelmissa (Vihreä lippu tms.)	20
- paikalliset tiedotusvälineet kertovat kunnan ilmastotoimista	17
- asukkaille järjestetty teemapäivätapahtumia järjestetty (esim. energiansäästöviikolla tai Autottomana päivänä)	17
- asukkaille tiedotettu omista vaikutusmahdollisuuksista	15
- asukkaille neuvontaa energia- ja materiaalitehokkaista ratkaisuista	14
- kouluissa ilmasto-opetukseen panostettu	13
- kunnan henkilökunnalle järjestetty teemapäivätapahtumia (esim. energiansäästöviikolla tai Autottomana päivänä)	11
- paikallislehdissä ollut juttusarja ilmastomuutoksesta	9
- kouluilla on kestävän liikenteen ohjelmia	4
- muut toimet	3
Julkiset hankinnat	52
- kunnan ruokahankinnoissa edistetään lähiruoan ja/tai luomun käyttöä	16
- hankintaohjeissa huomioitu energia- tai ekotehokkuus	13
- julkisten hankintojen ilmastoystävällisyyteen kiinnitetty huomiota hankintaohjeissa	9
- kunnan hankkiessa autoja niiden ilmastovaikutuksiin kiinnitetään huomiota	6
- kuljetuspalvelujen tarjouspyynnöissä asetettu ympäristökriteereitä	6
- muut toimet	2
Ilmastomuutokseen sopeutuminen	77
- kaavoituksessa otetaan huomioon tulvariskit	20
- vesihuollossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	19
- rakennusjärjestyksessä otetaan huomioon tulvariskit	12
- lämmön- ja sähkön tuotannossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	9

- jätehuollossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	7
- palveluiden (esim. koulut, terveyskeskukset) tuottamisen osalta on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	7
- katujen ja teiden puhtaanapidossa on tehty varautumissuunnitelmia poikkeuksellisten olojen varalta	3
- muut toimet	0

Liite 5. Kunnan ilmastotyötä tukevat ja estävät asiat

Tukevat asiat:	
- kunnan energiatehokkuussopimus/kunnan energiaohjelma	24
- kunnan johdon suhtautuminen	24
- julkinen keskustelu ilmastomuutoksesta mediassa	22
- ilmastostrategian tekeminen	21
- energian hinta	18
- lainsäädäntö	17
- sääilmiöt, joita koettu tai joista kuultu tiedotusvälineistä	16
- elinkeinoelämän näkemykset	12
- biopolttoaineiden käyttö	12
- kunnan oma organisaatio	12
- kunnan taloustilanne	11
Estävät asiat	
- aikapula	23
- vanhat totutut toimintatavat	21
- kunnan taloustilanne	19
- strategioiden ja operatiivisen käytännön välillä kuilu	16
- päättäjien sitoutumisen puute	13
- ilmastotyön uutuus, ilmastot asiat eivät vielä lyöneet itseään läpi sanoista teoiksi asti tai uusiksi ajattelumalleiksi	13
- työvoimapula	11
- ohjauskeinojen puute	10
- kilpailuttamissääntöjen tulkinta	9
- energian hinta	7
- kunnan johdon suhtautuminen	5
- lainsäädäntö	5
- elinkeinoelämän näkemykset	5
- kunnan oma organisaatio	5
- biopolttoaineiden käyttö	1
- julkinen keskustelu ilmastomuutoksesta mediassa	1
- sääilmiöt, joita koettu tai joista kuultu tiedotusvälineistä	0

Liite 6. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät kunnat

Kunta (kuntien ilmasto- kampanjassa mukana olevat kunnat kursiivilla)	Asukas- luku 31.12. 2008	Kasvi- huone- kaasujen päästö- tase laskettu	Päästö- vähen- nys- tavoite määri- telty	Ilmasto- strategia tai ohjelma oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma yhteinen	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla yhteinen	Energia- tehok- kuus- ohjel- missa (KETS=K KEO=k)	Kestä- vän kehityk- sen ohjelma
<i>Akaa</i>	14225	x	x	x					x
Alavus	9471						x		x
Artjärvi	1466						x		
Aura	3852						x		
Enonkoski	1651					x			
<i>Espoo</i>	241565	x	x	x	x			K	x
Hailuoto	1028	x	x		x				x
Hamina	21570		x					K	x
Hanko	9657					x			x
<i>Harjavalta</i>	7580				x				x
<i>Helsinki</i>	576632	x	x	x	x			K	x
Hollola	21747	x	x		x				
Hyvinkää	44987	x	x			x		K	x
<i>Hämeenlinna</i>	66131	x	x						x
Ilmajoki	11680						x		x
Imatra	28899	x	x	x				K	x
Jalasjärvi	8343						x		x
Janakkala	16589		x						
<i>Joensuu</i>	72433		x				x	K	x
Juupajoki	2173	x					x		x
Jyväskylä	128028	x				x		K	x
Järvenpää	38288	x					x		x
<i>Kajaani</i>	38132	x					x		x

Kunta (kuntien ilmasto- kampanjassa mukana olevat kunnat kursiivilla)	Asukas- luku 31.12. 2008	Kasvi- huone- kaasujen päästö- tase laskettu	Päästö- vähennys- tavoite määri- telty	Ilmasto- strategia tai ohjelma oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma yhteinen	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla yhteinen	Energia- tehok- kuus- ohjel- missa (KETS=K KEO=k)	Kestä- vän kehityk- sen ohjelma
Kangasala	28222						x	K	
Kauhava	17773						x		x
<i>Kauniainen</i>	8545		x		x				x
Kemi	22594						x	K	x
Keminmaa	8636						x		
Kempele	15320	x	x		x				x
<i>Kerava</i>	33546	x	x				x		x
<i>Kiiminki</i>	12766	x	x		x				x
Kokemäki	8148				x				x
Kontiolahti	13490		x				x		x
Koski TL	2470						x		
<i>Kotka</i>	54694	x				x			x
<i>Kouvola</i>	88436	x						K	x
Kruunupyy (Kronoby)	6716						x		x
Kuhmoinen	2639	x	x		x				x
<i>Kuopio</i>	91959	x	x	x				K	x
Kuortane	4019						x		x
Kurikka	14749						x	k	x
Kuusamo	16775						x	K	x
Kärkölä	4927						x		
<i>Lahti</i>	100080	x	x	x	x			K	x
<i>Laitila</i>	8470	x					x		x
<i>Lappeenranta</i>	70313	x	x	x				K	x
Lapua	14234						x		x
Lemland	1783	x							x

Kunta (kuntien ilmasto- kampanjassa mukana olevat kunnat kursiivilla)	Asukas- luku 31.12. 2008	Kasvi- huone- kaasujen päästö- tase laskettu	Päästö- vähennys- tavoite määrit- telty	Ilmasto- strategia tai ohjelma oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma yhteinen	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla yhteinen	Energia- tehok- kuus- ohjel- missa (KETS=K KEO=k)	Kestä- vän kehityk- sen ohjelma
Lempäälä	19753	x					x		x
<i>Lieto</i>	15772	x	x				x		x
Liminka	8576	x	x		x				x
Liperi	12056						x		
<i>Lohja</i>	39133	x	x	x				K	x
Lumijoki	1941	x	x		x				x
Luoto (Larsmo)	4651						x		x
Luvia	3317				x				x
Maarian- hamina (Mariehamn)	11005	x	x	x					x
Marttila	2030						x		
<i>Mikkeli</i>	48676	x	x	x		x			x
Muhos	8751	x	x		x				x
<i>Mynämäki</i>	8026	x	x		x	x			x
<i>Mäntsälä</i>	19432	x	x				x	K	
Mäntyharju	6570		x						x
<i>Naantali</i>	18391						x		x
Nakkila	5782		x		x				x
Nastola	15044	x	x		x				x
Nokia	30951	x					x	K	
Noormarkku	6125				x				x
<i>Nousiainen</i>	4809	x					x		x
<i>Nurmijärvi</i>	39018	x					x		x
Orimattila	14810	x	x		x				x

Kunta (kuntien ilmasto- kampanjassa mukana olevat kunnat kursiivilla)	Asukas- luku 31.12. 2008	Kasvi- huone- kaasujen päästö- tase laskettu	Päästö- vähennys- tavoite määrit- telty	Ilmasto- strategia tai ohjelma oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma yhteinen	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla yhteinen	Energia- tehok- kuus- ohjel- missa (KETS=K KEO=k)	Kestä- vän kehityk- sen ohjelma
Orivesi	9632	x					x		x
<i>Oulu</i>	137061	x	x		x			K	x
Oulunsalo	9511	x	x		x				x
Outokumpu	7551						x		
Padasjoki	3513	x	x		x				x
<i>Paimio</i>	10145						x		x
Parikkala	6007	x	x		x				
Pedersöre	10757						x		x
<i>Pietarsaari</i>	19667						x		x
Pirkkala	16154	x					x	k	
Polvijärvi	4843						x		
<i>Pori</i>	76403	x	x		x	x		K	x
Pornainen	4975	x					x		x
Porvoo	48227					x		K	
Pyhäjoki	3353						x		x
Pöytyä	8397						x		x
Raahe	22571						x		x
<i>Raisio</i>	24147	x					x	K	x
<i>Rauma</i>	39747	x						K	x
<i>Riihimäki</i>	28536	x	x		x	x		K	x
<i>Salo</i>	54777	x						K	x
Savukoski	1216					x			x
Seinäjoki	56211						x		x
Siikajoki	5759						x		
Siikalatva	6394						x		
Simo	3546						x		

Kunta (kuntien ilmasto- kampanjassa mukana olevat kunnat kursiivilla)	Asukas- luku 31.12. 2008	Kasvi- huone- kaasujen päästö- tase laskettu	Päästö- vähennys- tavoite määritetty	Ilmasto- strategia tai ohjelma oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma yhteinen	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla oma	Ilmasto- strategia tai ohjelma valmis- teilla yhteinen	Energia- tehok- kuus- ohjel- missa (KETS=K KEO=k)	Kestä- vän kehityk- sen ohjelma
<i>Tampere</i>	209552	x	x				x	K	x
Tarvasjoki	1941						x		
Tervola	3476						x		
Tornio	22487						x		x
<i>Turku</i>	175582	x	x	x			x	K	x
<i>Tuusula</i>	36386	x					x		x
Tyrnävä	6148	x	x		x				x
Ulvila	13707			x	x				x
Uusikaarlepyy (Nykarleby)	7429						x		x
<i>Uusikaupunki</i>	15886	x	x		x			K	x
Vaasa	58597	x						K	x
<i>Vantaa</i>	195397	x	x		x			K	x
<i>Varkaus</i>	23182					x		K	x
Vesilahti	4248						x		x
<i>Vihti</i>	27628	x				x			x
Ylöjärvi	29762						x	K	x
Yhteensä									
113 kuntaa	3 812 558	58	44	12	30	13	58	33	90
Ilmasto- kampanja- kuntia näistä 39		32	23	9	12	7	15	20	38